

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie**

**Redistribuce v rámci fiskální politiky
Bc. Ludmila Křížová**

**Diplomová práce
2012**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Ludmila Křížová**
Osobní číslo: **E10077**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**
Název tématu: **Redistribuce v rámci fiskální politiky**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem je analyzovat metody, nástroje a funkce fiskální politiky v ČR v období od roku 1989 do roku 2009. Vyhodnotit účinnost a důsledky této politiky.

Práce bude obsahovat:

- teoretické základy fiskální politiky;
- funkce fiskální politiky v rámci hospodářské politiky a cíle;
- uplatňování fiskální politiky České republiky v období 1989 do roku 2009.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

cca 50 stran

Forma zpracování diplomové práce:

tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

HOLMAN, Robert . Makroekonomie : středně pokročilý kurz. Vyd. 1. Praha : C.H. Beck, 2004. 424 s.

PEKOVÁ, Jitka. Veřejné finance : úvod do problematiky. 4. aktual. vyd. Praha : ASPI, 2008. 579 s.

SAMUELSON, Paul Anthony; NORDHAUS, William. Economics. Vyd. 18. New York : McGraw-Hill, 2005. 776 s.

SEKERKA, Bohuslav. Mikroekonomie : matematické a kvantitativní základy. Vyd. 1. Praha : Profess Consulting, 2002. 361 s.

www:http://www.czso.cz

Vedoucí diplomové práce:

prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.
Ústav ekonomie

Datum zadání diplomové práce:

29. června 2011

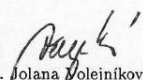
Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2012

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Dolejníková, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 20. července 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako Školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 4. 2012

Bc. Ludmila Křížová

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Prof. RNDr. Bohuslavu Sekerkovi, CSc. za jeho odbornou pomoc a cenné rady, které mi pomohly při zpracování diplomové práce. Děkuji i svým rodičům a všem blízkým za podporu během celého mého studia.

ANOTACE

Předmětem diplomové práce "Redistribuce v rámci fiskální politiky" je rozbor ekonomické situace České republiky v souvislosti s uplatňováním fiskální politiky v letech 1989 až 2009. Úvodní část obsahuje teoretické vymezení fiskální politiky. Následuje charakteristika státního rozpočtu a rozpočtové soustavy. Zmíněn je i teoretický pohled na veřejný dluh a jeho řešení. V další části je znázorněn vývoj makroekonomických proměnných, na kterou navazuje pasáž, která je věnována analýze ekonomické situace a fiskální politiky v letech 1989 až 2009. Závěrečná kapitola zachycuje vývoj veřejného dluhu s využitím regresní analýzy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Deficit, fiskální politika, HDP, inflace, nezaměstnanost, státní rozpočet, veřejný dluh

TITLE

Redistribution of the fiscal policy

ANNOTATION

The thesis „Redistribution in the fiscal policy“ deals with analysis of the economic situation in the Czech republic in connection with the implementation of fiscal policy in period from 1989 to 2009. The introductory part containing a theoretical definition of fiscal policy is followed by an overview of the state budget and the budget system. The theoretical view of the public debt and its solution is also mentioned. Next part describes the evolution of macroeconomic variables followed by the passage, which is devoted to analysis of the economic situation and fiscal policy in the years 1989 - 2009. Final chapter deals with the development of the debt using regression analysis.

KEYWORDS

Deficit, fiscal policy, gross domestic product, inflation unemployment, state budget, public debt

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 FISKÁLNÍ POLITIKA.....	12
1.1 FISKÁLNÍ POLITIKA JAKO SOUČÁST HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY.....	12
1.2 NÁSTROJE FISKÁLNÍ POLITIKY	14
1.3 TYPY FISKÁLNÍ POLITIKY	18
1.3.1 Expanzivní fiskální politika.....	19
1.3.2 Restriktivní fiskální politika	19
1.3.3 Neutrální fiskální politika.....	19
1.4 ÚČINNOST FISKÁLNÍ POLITIKY V MODELU IS – LM.....	19
2 ROZPOČTOVÁ SOUSTAVA.....	22
2.1 ROZPOČTOVÁ SOUSTAVA V ČR	22
2.2 ROZPOČTOVÉ ZÁSADY	24
2.3 STÁTNÍ ROZPOČET.....	25
2.3.1 Státní rozpočet a jeho funkce	25
2.3.2 Rozpočtový deficit.....	26
2.3.2.1 Skutečný, strukturální a cyklický deficit státního rozpočtu	27
2.3.2.2 Financování rozpočtového schodku.....	28
2.3.2.3 Důsledky rozpočtového deficitu	29
2.3.3 Příjmy a výdaje státního rozpočtu	30
3 VEŘEJNÝ DLUH.....	36
3.1 PŘÍČINY VEŘEJNÉHO DLUHU.....	36
3.2 DRUHY VEŘEJNÉHO DLUHU	36
3.3 MOŽNOSTI ŘEŠENÍ DLUHOVÉHO PROBLÉMU.....	37
3.4 VYKAZOVÁNÍ VEŘEJNÉHO DLUHU	38
3.4.1 Metodika GFS 1986	38
3.4.2 Metodika ESA 95	38
4 EKONOMICKÁ SITUACE A JEJÍ SOUVISLOST S UPLATŇOVÁNÍM FISKÁLNÍ POLITIKY V ČR V LETECH 1989–2009.....	40
4.1 VÝVOJ HLAVNÍCH MAKROEKONOMICKÝCH PROMĚNNÝCH	40
4.1.1 Inflace.....	41
4.1.2 Nezaměstnanost.....	42
4.1.3 HDP	43
4.1.4 Běžný a finanční účet platební bilance	44
4.2 SITUACE PŘED ROKEM 1989.....	46
4.3 OBDOBÍ DO VZNIKU SAMOSTATNÉ ČESKÉ REPUBLIKY 1990–1992.....	47
4.3.1 Rok 1990	48
4.3.2 Rok 1991	49
4.3.3 Rok 1992	50
4.4 TRANSFORMAČNÍ OŽIVENÍ 1993–1996	50
4.4.1 Rok 1993	51
4.4.2 Rok 1994	52
4.4.3 Rok 1995	52
4.4.4 Rok 1996	53
4.5 OPĚTOVNÁ RECESE 1997–1999.....	54
4.5.1 Rok 1997	55
4.5.2 Rok 1998	56
4.5.3 Rok 1999	57
4.6 OBNOVENÍ RŮSTU 2000–2008	57
4.6.1 Rok 2000	58
4.6.2 Rok 2001	59
4.6.3 Rok 2002	59
4.6.4 Rok 2003	60
4.6.5 Rok 2004	63

4.6.6	Rok 2005	64
4.6.7	Rok 2006	64
4.6.8	Rok 2007	65
4.6.9	Rok 2008	66
4.7	ROK 2009	67
4.8	VLIV FISKÁLNÍ POLITIKY NA HDP	68
5	VEŘEJNÝ DLUH V ČR	70
5.1	STÁTNÍ DLUH ČR	71
5.2	PŘEDPOKLÁDANÝ VÝVOJ VEŘEJNÉHO DLUHU	72
	ZÁVĚR	74
	POUŽITÁ LITERATURA	76
	SEZNAM PŘÍLOH	82

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Expanzivní a restriktivní fiskální politika	19
Tabulka 2: Příčiny vzniku schodku rozpočtu	28
Tabulka 3: Výdaje státního rozpočtu podle druhového třídění	33
Tabulka 4: Příjmy státního rozpočtu podle druhového třídění	35
Tabulka 5: Vývoj míry inflace 1989–2009 (v %).....	41
Tabulka 6: Vývoj míry registrované nezaměstnanosti 1990–2009 (v %)	42
Tabulka 7: Reálné změny HDP 1989–2009 (v %)	43
Tabulka 8: Vývoj běžného a finančního účtu platební bilance 1993–2009 (v mld. Kč).....	45
Tabulka 9: Státní rozpočet v letech 1990–1992 (v milionech Kč).....	47
Tabulka 10: Vývoj míry inflace, nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v letech 1989–1992 (v %)	48
Tabulka 11: Směnné kurzy československé koruny k americkému dolaru.....	49
Tabulka 12: Vývoj míry inflace, nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v letech 1993–1996 (v %)	51
Tabulka 13: Daňová kvóta v ČR v letech 1993–2001	52
Tabulka 14: Vývoj přímých zahraničních investic v letech 1990–1996	53
Tabulka 15: Vývoj míry inflace, nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v letech 1997–1999 (v %)	55
Tabulka 16: Vývoj míry inflace, nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v letech 2000–2008 (v %)	58
Tabulka 17: Vývoj celkových mandatorních výdajů.....	61
Tabulka 18: Vývoj HDP a výdajů vlády na konečnou spotřebu (v mil. Kč).....	69
Tabulka 19: Vývoj salda státního rozpočtu od roku 1993–2009 (v mld. Kč)	71

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Magický čtyřúhelník	14
Obrázek 2: Graf důsledků snížení daní v modelu AS – AD.....	15
Obrázek 3: Graf důsledků zvýšení vládních výdajů v AS – AD při vodorovném tvaru křivky AS	16
Obrázek 4: Graf důsledků zvýšení vládních výdajů v modelu AS – AD v krátkém období... 16	
Obrázek 5: Graf důsledků zvýšení vládních výdajů v modelu AS – AD v dlouhém období.. 17	
Obrázek 6: Graf důsledků zvýšení vládních výdajů v modelu AS – AD při svislém tvaru křivky AS.....	17
Obrázek 7: Typy fiskální politiky.....	18
Obrázek 8: Fiskální expanze v modelu IS – LM, kde i je úroková sazba, E je bod rovnováhy	20
Obrázek 9: Fiskální expanze v modelu IS – LM při horizontální LM (vlevo) a vertikální LM (vpravo)	21
Obrázek 10: Fiskální expanze v modelu IS – LM při vertikální IS.....	21
Obrázek 11: Rozpočtová soustava v ČR	23
Obrázek 12: Graf znázorňující vývoj míry inflace v letech 1989–2009	41
Obrázek 13: Graf znázorňující vývoj míry registrované nezaměstnanosti v letech 1990–2009	43
Obrázek 14: Graf znázorňující reálné změny HDP v letech 1989–2009	44
Obrázek 15: Graf znázorňující vývoj běžného a finančního účtu platební bilance 1993–2009	45
Obrázek 16: Graf znázorňující vývoj příjmů, výdajů a deficitů veřejných rozpočtů v letech 1994–2006.....	62
Obrázek 17: Vývoj HDP a vládních výdajů v letech 1995–2009	69

Obrázek 18: Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 1993–2010 (v mld. Kč).....	70
Obrázek 19: Vývoj státního dluhu v letech 1993–2010 (v mld. Kč).....	72
Obrázek 20: Odhad vývoje veřejného dluhu do roku 2020 (v mld. Kč)	73

SEZNAM ZKRATEK

AD	Agregátní poptávka
AS	Agregátní nabídka
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FO	Fyzická osoba
HDP	Hrubý domácí produkt
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSS	Organizační složka státu
PO	Právnícká osoba
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
Sb.	Sbírka
SR	Státní rozpočet
ÚZS	Územní samosprávný celek

ÚVOD

Jak napovídá samotný název, práce bude zaměřena na fiskální politiku. V průběhu let se měnily názory na roli státu v ekonomice a na samotné uplatňování fiskální politiky. Zasahovat do ekonomiky nebo ji nechat plynout? Ani ekonomičtí myslitelé se nedokážou shodnout. Například učení J. M. Keynesa podporuje myšlenku působení fiskální politiky, zatímco monetaristé jsou kritici fiskální politiky a nevěří v její účinnost.

Cílem této práce je analyzovat vývoj a působení fiskální politiky v České republice od roku 1989 do roku 2009. Dalším cílem je zasadit působení fiskální politiky do kontextu vývoje ekonomiky. Zkoumán bude zejména vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu, a také výše deficitů státního rozpočtu a veřejného dluhu. Práce je rozčleněna do pěti kapitol, které mají následující strukturu. Aby mohl být cíl naplněn, je pozornost v první kapitole zaměřena na teoretické vymezení fiskální politiky a stanovení jejích cílů. Dále se autorka zabývá působením konkrétních nástrojů fiskální politiky. Pro zobrazení její účinnosti byl vybrán model IS–LM, na kterém je demonstrována fiskální expanze.

Druhá kapitola je věnována rozpočtové soustavě se zaměřením na státní rozpočet, jako na nejvýznamnější veřejný rozpočet a nejdůležitější nástroj fiskální politiky. Taktéž dojde k vymezení pojmu rozpočtový deficit a způsobů jeho řešení.

V souvislosti s fiskální politikou není možné opomenout veřejný dluh, na který se zaměří další kapitola. Čtenář bude seznámen nejen s příčinami a druhy veřejného dluhu, ale také s jeho možným řešením. Ve stručnosti budou popsány dva základní způsoby vykazování dluhu.

Následující kapitola bude vyhrazena analýze ekonomické situace České republiky v období let 1989–2009 v souvislosti s uplatňováním fiskální politiky. Budou zdůrazněny i neekonomické souvislosti, které mohly ovlivnit volbu nástrojů fiskální politiky, a které dokreslují vývoj české ekonomiky. V první podkapitole bude znázorněn vývoj hlavních makroekonomických proměnných ve sledovaném období. Pro komplexnější chápání celé problematiky bude zahrnuta kapitola popisující ekonomickou situaci před rokem 1989. Období let 1989–2009 bude autorkou rozděleno na dílčí časové úseky podle fáze hospodářského cyklu, ve kterém se ekonomika nachází. Celou kapitolu ukončí část, pojednávající o vlivu fiskální politiky na vývoj hrubého domácího produktu v České republice.

Závažným a stále diskutovaným problémem se stala rostoucí zadluženost České republiky. Proto je na úplný závěr zařazena kapitola sledující vývoj veřejného dluhu. S využitím regresní analýzy autorka provede odhad vývoje do budoucna.

Struktura diplomové práce končí závěrem, bibliografií a přílohami.

Při zpracování diplomové práce je využita odborná literatura i internetové zdroje. Metody použité v této práci budou zejména: deskripce, literární rešerše, analýza, komparace, syntéza a dedukce.

1 FISKÁLNÍ POLITIKA

V definování pojmu fiskální politika není jednoznačná shoda. Peková definuje fiskální politiku jako záměrnou činnost státu reprezentovaného vládou využívající zejména státního rozpočtu k regulaci peněžních vztahů mezi státem a ostatními ekonomickými subjekty s cílem stabilizovat makroekonomický vývoj.[29] Hamerníková rozlišuje pojem fiskální a rozpočtová politika. Přičemž fiskální politiku definuje jako součást hospodářské politiky, sloužící k ovlivňování agregátní poptávky a agregátní nabídky s cílem vyvolat žádoucí a potlačit nežádoucí účinky na celkovou produkci (HDP), zaměstnanost a ceny (inflaci), a tím čelit nízkému tempu růstu HDP, eventuálně poklesu HDP, vysoké nezaměstnanosti a vysoké inflaci. Fiskální politikou se vláda snaží záměrně ovlivnit základní makroekonomické ukazatele. Těžiště fiskální politiky je ve stabilizační funkci veřejných financí. Zatímco rozpočtovou politikou rozumíme činnosti, které se odehrávají v rámci veřejné rozpočtové soustavy. Fiskální politika se od rozpočtové liší tím, že úsilí o vyrovnanost veřejných rozpočtů nemusí být prioritou, k dosažení cílů je akceptováno i deficitní hospodaření veřejných rozpočtů.[11] Jak uvádí Dvořák, v rámci rozpočtové politiky vláda upřednostňuje funkci alokační, případně redistribuční, v rámci politiky fiskální klade důraz na stabilizační funkci veřejných financí.[6]

V rámci alokační funkce jsou zabezpečovány veřejné statky a řešeny externality. Zahrnuje opatření jak na straně výdajové, tak příjmové. Redistribuční funkce se zaměřuje na prevenci chudoby. Jejím cílem je snížení nerovností ve společnosti. Stabilizační funkce působí na rovnoměrný růst ekonomiky a zmírňování výkyvů v ekonomice.[29][34]

V praxi dochází k překrývání jednotlivých funkcí, je téměř nemožné stanovit, které výdaje a které příjmy plní funkci alokační, redistribuční nebo funkci stabilizační. Vzhledem k výše uvedenému bude v práci pod pojmem fiskální politika zahrnuto využívání veřejných financí, zejména státního rozpočtu, jako celku.

V práci je na fiskální politiku nahlíženo jako na součást hospodářské politiky státu, jejímž cílem je stabilizovat základní makroekonomické ukazatele, poskytovat veřejné statky a služby a rozdělování důchodů.

1.1 Fiskální politika jako součást hospodářské politiky

Hospodářskou politiku je možné definovat jako přístup daného státu k ekonomice své země nebo jako činnost, při které nositelé hospodářské politiky používají určitých nástrojů

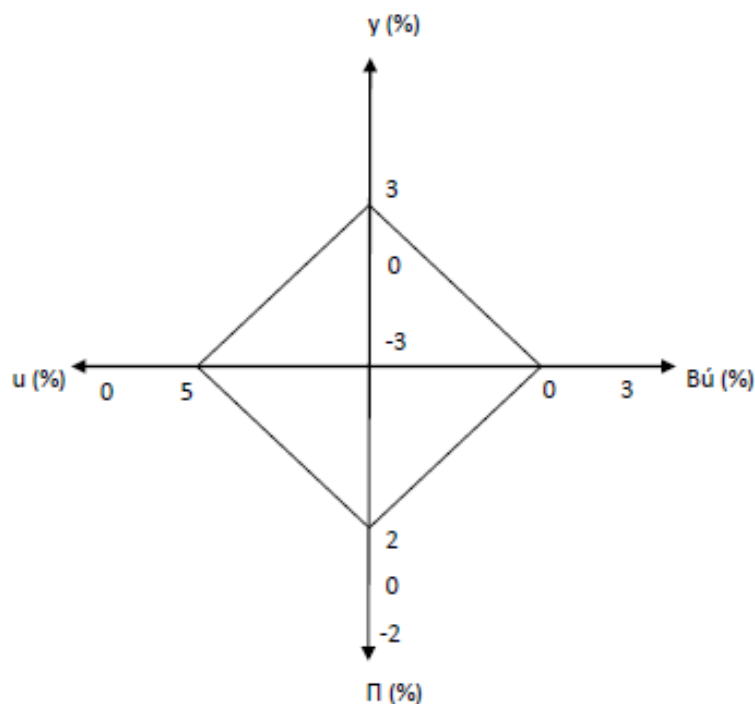
a pravomocí, aby ovlivnili ekonomický a sociální vývoj a dosáhli určitých ekonomických cílů.

Hospodářská politika obsahuje dvě základní oblasti, makroekonomickou a mikroekonomickou. Fiskální politika patří spolu s monetární, vnější a důchodovou politikou do makroekonomické hospodářské politiky, jde o politiky zabezpečování základních ekonomických cílů společnosti, zpravidla vyjádřených magickým čtyřúhelníkem. Je většinou nazývána politikou stabilizační. Mikroekonomická oblast zahrnuje politiku ochrany hospodářské soutěže, sociální, důchodovou a strukturální politiku a politiku rozdělování. Zaměřuje se především na zvyšování efektivnosti při alokaci zdrojů společnosti. Slaný uvádí i dělení podle nástrojů, které jsou vládou při plnění cílů využívány, podle tohoto hlediska rozlišuje systémotvornou, která využívá tržně konformní nástroje, a regulativní hospodářskou politiku, jejíž nástroje mají regulativní charakter. [34]

Magický čtyřúhelník je přehledný způsob grafického zachycení základních ekonomických cílů. Dosažení jednotlivých cílů je navzájem konfliktní, dosáhnout jich současně je obtížné. Může se stát, že dosažením jednoho cíle dojde ke ztrátě cíle jiného. Vrcholy magického čtyřúhelníku jsou tvořeny těmito veličinami:

- meziročním tempem růstu reálného produktu (y),
- průměrnou roční mírou nezaměstnanosti (u),
- průměrnou roční mírou inflace (π),
- a podílem salda běžného účtu platební bilance na nominálním produktu ($Bú$).

Na obrázku je znázorněn optimální magický čtyřúhelník

Obrázek 1: Magický čtyřúhelník

Zdroj: zpracováno podle[47]

Optimální magický čtyřúhelník vyznačuje optimální hodnoty, kterých by mělo být dosaženo. Tyto hodnoty jsou získány na základě analýz a výzkumů. Optimum podle OECD jsou tyto hodnoty jednotlivých veličin:

- meziroční tempo růstu reálného produktu = 3 %,
- průměrná roční míra nezaměstnanosti = 5 %,
- průměrná roční míra inflace = 2 %,
- podílem salda běžného účtu platební bilance na nominálním produktu = 0 %.

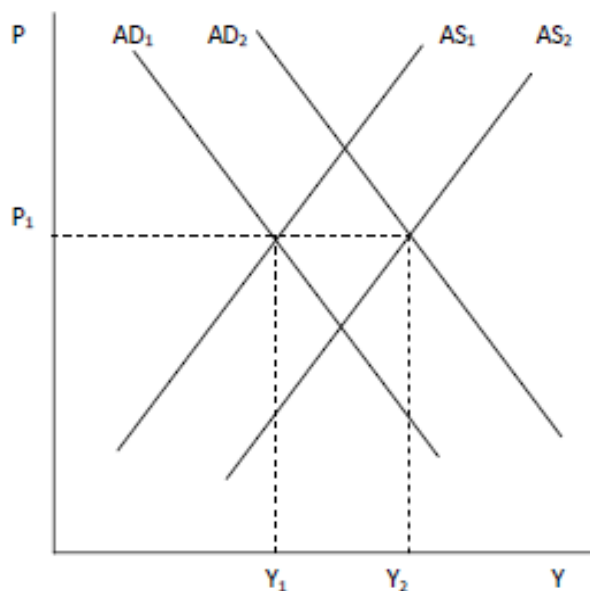
Čím více se hodnoty sledované země blíží hodnotám optimálního magického čtyřúhelníku, tím lze říci, že hospodářská politika je úspěšnější a účinnější.[47]

1.2 Nástroje fiskální politiky

Jak již bylo zmíněno, základním nástrojem stabilizační fiskální politiky je státní rozpočet. Jsou to konkrétně:

- Změny ve struktuře příjmů – zejména změny daní. Změna daní ovlivňuje jak agregátní poptávku, tak agregátní nabídku. Snížení daní vede k nárůstu disponibilního důchodu obyvatel, což se projeví ve zvýšené spotřebě, to znamená, že dojde k posunu křivky agregátní poptávky doprava. Snížení daní může

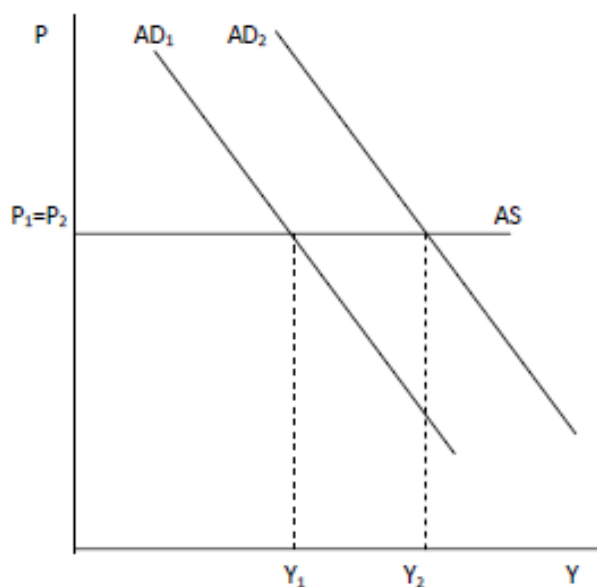
stimulovat podnikatelskou aktivitu, což může znamenat, že vlastníci výrobních faktorů budou tyto faktory více nabízet, protože si díky snížení daní více vydělají. Následkem je růst výstupu z hodnoty Y_1 do hodnoty Y_2 , při nezměněné cenové hladině P , jak je znázorněno na grafu. [11]

Obrázek 2: Graf důsledků snížení daní v modelu AS – AD, kde AS je agregátní nabídka, AD agregátní poptávka, P cenová hladina a Y produkt (výstup)

Zdroj: zpracováno dle [11]

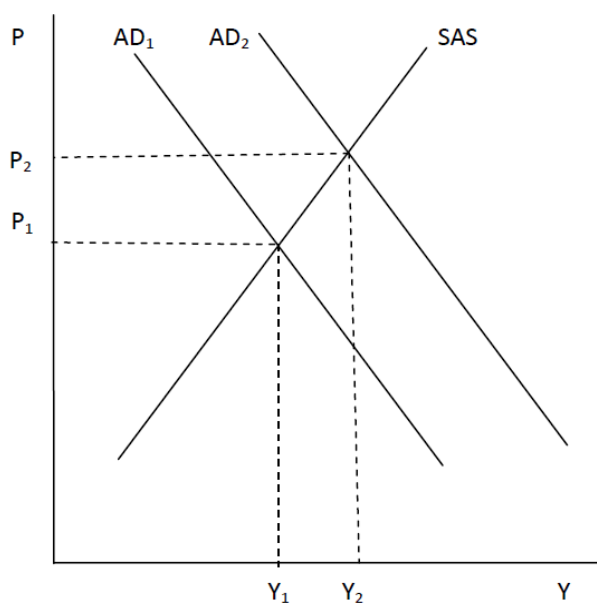
- Změny ve struktuře vládních výdajů – vládní výdaje jsou součástí agregátní poptávky, to znamená, že jejich zvýšení vede ke zvýšení celkového poptávaného množství. Z hlediska účinků fiskální politiky záleží na tvaru křivky agregátní nabídky, na kterou není jednoznačný názor:
 - Keynesiánská teorie – křivka agregátní nabídky je vodorovná. Jak je možno vidět na grafu, růst vládních výdajů vede pouze k růstu rovnovážné úrovně výstupu, tedy k růstu HDP a žádné změně cenové hladiny.[5]

Obrázek 3: Graf důsledků zvýšení vládních výdajů v AS – AD při vodorovném tvaru křivky AS

Zdroj: zpracováno dle [5]

- Neoklasická teorie – předpokládá rostoucí agregátní nabídku alespoň v krátkém období, a že se skutečné HDP nachází pod úrovní potenciálního produktu.¹ Růst vládních výdajů vede k posunu AD doprava nahoru a tedy k růstu HDP a růstu cenové hladiny.

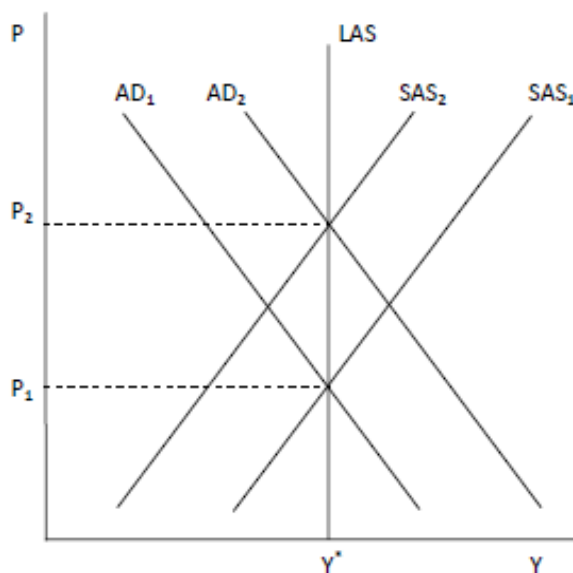

Obrázek 4: Graf důsledků zvýšení vládních výdajů v modelu AS – AD v krátkém období, kde SAS je krátkodobá agregátní nabídka

Zdroj: zpracováno dle [27]

¹ Firmy mají volné produkční kapacity, mohou tedy vyrobit více, než kolik právě produkují.

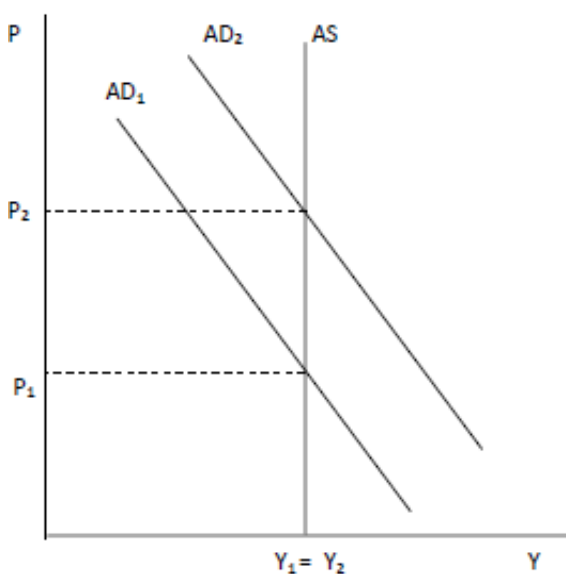
Tedy, když zvýšení vládních výdajů způsobí převýšení potenciálního produktu tím skutečným, dojde k tomu, že na růst cenové hladiny zareagují firmy omezením produkce, což povede k posunu křivky agregátní nabídky v delším časovém období doleva nahoru, ve výsledku dojde k ustálení rovnovážného produktu na stejné úrovni při vyšší cenové hladině. [11]

Obrázek 5: Graf důsledků zvýšení vládních výdajů v modelu AS – AD v dlouhém období, kde LAS je dlouhodobá agregátní nabídka

Zdroj: zpracováno dle [27]

- Klasická teorie – agregátní nabídka je svislá jak v krátkém, tak v dlouhém období. Růst vládních výdajů vede k růstu cenové hladiny, aniž by došlo ke změně rovnovážného produktu.[5]

Obrázek 6: Graf důsledků zvýšení vládních výdajů v modelu AS–AD při svislém tvaru křivky AS

Zdroj: zpracováno dle [5]

- Záměrné saldo státního rozpočtu – fiskální politika záměrně využívá plánovaný přebytek či schodek státního rozpočtu. [29]

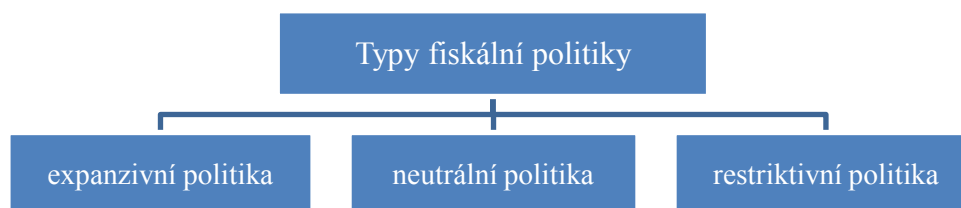
Opatření fiskální politiky mohou mít charakter tzv. vestavěných stabilizátorů nebo jednorázových (neboli diskrečních) opatření.

Vestavěné stabilizátory působí v ekonomice automaticky po zabudování do systému, to znamená, že vláda nemusí přijímat zvláštní opatření. Jejich cílem je vyrovnávání kolísání ekonomiky. Řadíme sem podpory v nezaměstnanosti, progresivní míru zdanění, systém sociálních dávek, státní výkup zemědělských přebytků a další. Jestliže je ekonomika v recesi, roste počet nezaměstnaných. V případě neexistence podpor v nezaměstnanosti klesne příjem nezaměstnaného a bude nucen omezit své spotřební výdaje. Ale v případě, že nezaměstnaným je poskytnuta podpora v nezaměstnanosti jejich spotřeba není omezena tak výrazným způsobem, to znamená, že nedojde k takovému propadu národněhospodářského produktu. Naopak ve fázi expanze rostou příjmy. Progresivní zdanění má za následek přesun do vyšších zdaňovacích pásem, lidem tak zůstane méně, než kdyby byla uplatňována jedna sazba daně. Národněhospodářský produkt nevzroste tedy o tolik, o kolik by jinak mohl vzrůst. V obou případech teda dochází k omezení cyklických výkyvů.

Diskreční opatření jsou záměrná vědomá opatření vlády. Jedná se například o změnu daní, jak jejich výše, tak struktury, změnu investičních výdajů, změnu v sociálních dávkách. Diskreční opatření mají charakter nárazových opatření. Nevýhodou je jejich časová náročnost, v důsledku ní dochází k časovým zpožděním, což snižuje jejich účinnost. Příkladem mohou být tzv. vládní balíčky vlády Václava Klause v roce 1997, kdy došlo ke škrtnutí vládních výdajů. [27]

1.3 Typy fiskální politiky

Podle fáze hospodářského cyklu, ve které se ekonomika nachází (expanze, recese) je uplatňován příslušný typ fiskální politiky. Rozlišuje se expanzivní, restriktivní a neutrální fiskální politika. (viz schéma).

Obrázek 7: Typy fiskální politiky

Zdroj: [29]

1.3.1 Expanzivní fiskální politika

Cílem expanzivní fiskální politiky je zvýšení agregátní poptávky či agregátní nabídky. Je prováděna prostřednictvím přímých (růst výdajů státního rozpočtu) a nepřímých (snižování daní) nástrojů, případně kombinací obou typů.

1.3.2 Restriktivní fiskální politika

Její cílem je zpomalení růstu agregátní poptávky či agregátní nabídky. Uskutečňuje se zejména snížením státních výdajů, zvýšením příjmů státního rozpočtu, případně kombinací obou způsobů.[29] Pro lepší přehlednost nám pomůže tabulka.

1.3.3 Neutrální fiskální politika

Neutrální politika je taková politika, kdy se účinky nástrojů stabilizační fiskální politiky kompenzují. Vynaložené výdaje se rovnají vybraným daním, státní rozpočet je tudíž vyrovnaný. Tento stav vyskytuje jen zřídka.[29]

Tabulka 1: Expanzivní a restriktivní fiskální politika

Expanzivní fiskální politika $\uparrow AD$	Restriktivní fiskální politika $\downarrow AD$
\uparrow vládních výdajů	\downarrow vládních výdajů
\downarrow daní	\uparrow daní

Zdroj: zpracována dle [29]

1.4 Účinnost fiskální politiky v modelu IS – LM

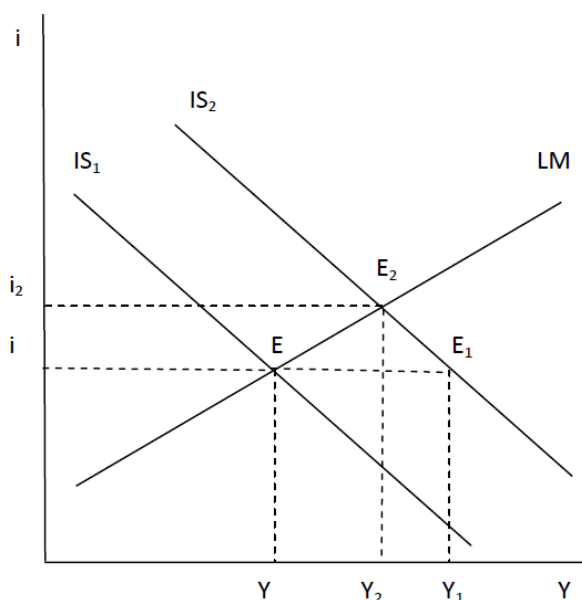
Model IS – LM patří k základům moderní makroekonomie a můžeme říci, že to je jeden z nejnámějších ekonomických modelů 20. století. Pro další práci s ním, je nutné definovat předpoklady:[23]

1. ceny jsou fixní;
2. zásoba kapitálu je dostatečná, aby umožňovala výrobu poptávaného zboží v ekonomice;
3. nabídka práce postačuje k výrobě produkce při fixních nominálních mzdách;
4. předpokládáme uzavřenou ekonomiku;
5. centrální banka kontroluje nabídku peněz;
6. ekonomika se nachází pod potenciálním produktem;
7. AS je perfektně elastická.

Křivka IS vyjadřuje všechny kombinace úrokových sazeb a úrovně produktu (důchodu), při kterých je trh statků a služeb v rovnováze. Křivka LM vyjadřuje všechny kombinace úrokové míry a úrovně produktu (důchodu), při kterých je trh peněz v rovnováze, a tedy je v rovnováze i trh ostatních finančních aktiv. Model IS – LM je interakcí mezi trhem zboží a služeb a finančním trhem. Průsečík křivek IS a LM znázorňuje současnou rovnováhu trhu zboží a služeb a trhu peněz.[2]

Působením fiskální politiky je ovlivňována a posunována křivka IS. Poloha křivky LM zůstává nezměněna. Na modelu IS – LM autorka demonstruje fiskální expanzi.

Na následujícím grafu je znázorněno zvýšení vládních výdajů. Zvýšení vládních výdajů vede ke zvýšení celkové agregátní poptávky, a jak píše Izák, větší agregátní poptávka znamená posun křivky IS doprava. Při nezměněné úrokové míře se produkt zvýší o součin zvýšených vládních výdajů a prostého výdajového multiplikátoru (bod E_1). V tomto bodě však není v rovnováze trh aktiv, neboť navýšením objemu produktu je také vyšší poptávka po penězích. Dojde tedy k nárůstu úrokové míry, což vede ke snížení poptávky podniků po investicích a tedy snížené agregátní poptávce. Nový rovnovážný bod (bod E_2) vyjadřuje současnou rovnováhu jak na trhu statků a služeb, tak na trhu peněz. Daný jev bývá označován jako vytěsňovací efekt. Zvýšená úroková sazba vytěsňuje část investičních výdajů, což má za následek utlumení přírůstku důchodu vyvolaný fiskální expanzí.[16]

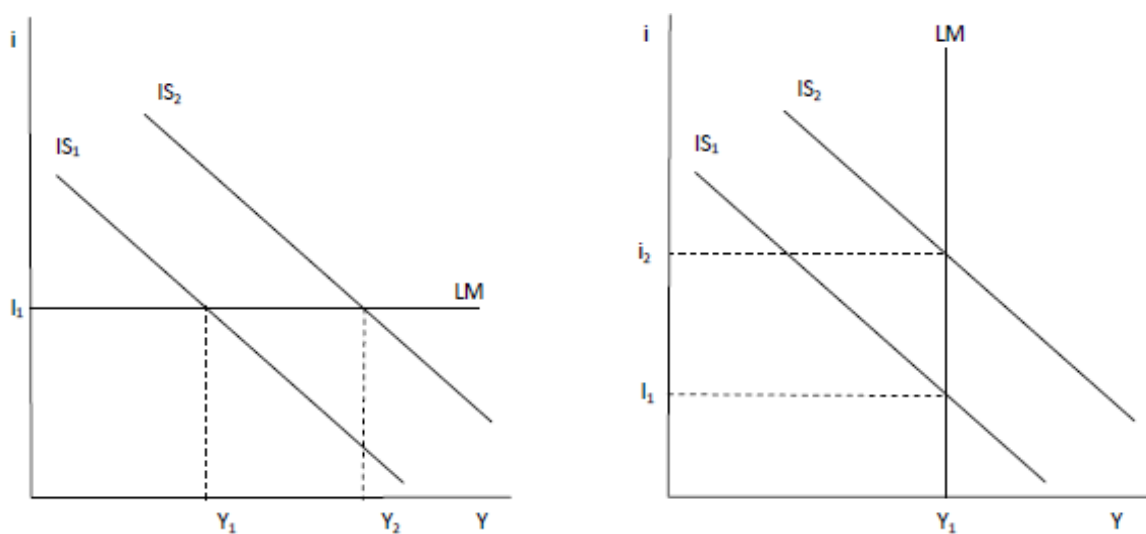
Obrázek 8: Fiskální expanze v modelu IS – LM, kde i je úroková sazba, E je bod rovnováhy

Zdroj: zpracováno dle [16]

Velikost vytěsňovacího efektu a účinnost fiskální politiky závisí na sklonu křivek IS a LM. Jde o případy:[23]

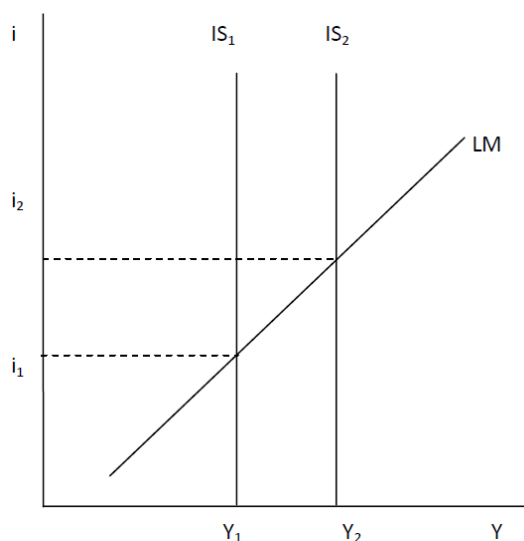
- Je-li křivka LM vodorovná, znamená to, že poptávka po investicích je zcela elastická vzhledem k úrokové míře (tento jev nazýváme past likvidity), můžeme říci, že fiskální expanze má maximální účinek a nulový vytěšňovací efekt.
- Je-li křivka LM vertikální, poptávka po investicích je zcela neelastická vzhledem k úrokové míře, dochází k úplnému vytěšnění. Fiskální politika je tedy neúčinná.
- Je-li IS vertikální, poptávka po investicích je nezávislá na úrokové míře. Fiskální politika je maximálně účinná. Uvedené případy jsou znázorněny graficky.

Z uvedeného vyplývá, že čím je IS strmější a LM plošší, tím se zvyšuje účinek fiskální expanze.

Obrázek 9: Fiskální expanze v modelu IS – LM při horizontální LM (vlevo) a vertikální LM (vpravo)

Zdroj: zpracováno dle [23]

Obrázek 10: Fiskální expanze v modelu IS – LM při vertikální IS

Zdroj: vlastní zpracování

2 ROZPOČTOVÁ SOUSTAVA

Rozpočtovou soustavu tvoří veřejné rozpočty a mimorozpočtové fondy. Hlavní složkou je státní rozpočet. Do soustavy veřejných rozpočtů zahrnujeme:[28]

1. nadnárodní rozpočet v případě, že existuje nadnárodní seskupení²,
2. ústřední rozpočet dané země (v závislosti na státoprávním uspořádání bývá označován jako federální rozpočet či státní rozpočet),
3. rozpočty územní samosprávy - zahrnujeme sem rozpočty obcí a rozpočty vyšších stupňů územní samosprávy,
4. rozpočty veřejných podniků a veřejnoprávních neziskových organizací ve veřejném sektoru – v ČR to jsou například rozpočty příspěvkových organizací, rozpočty organizací s právní subjektivitou, zřizovaných státem, obcemi či kraji.

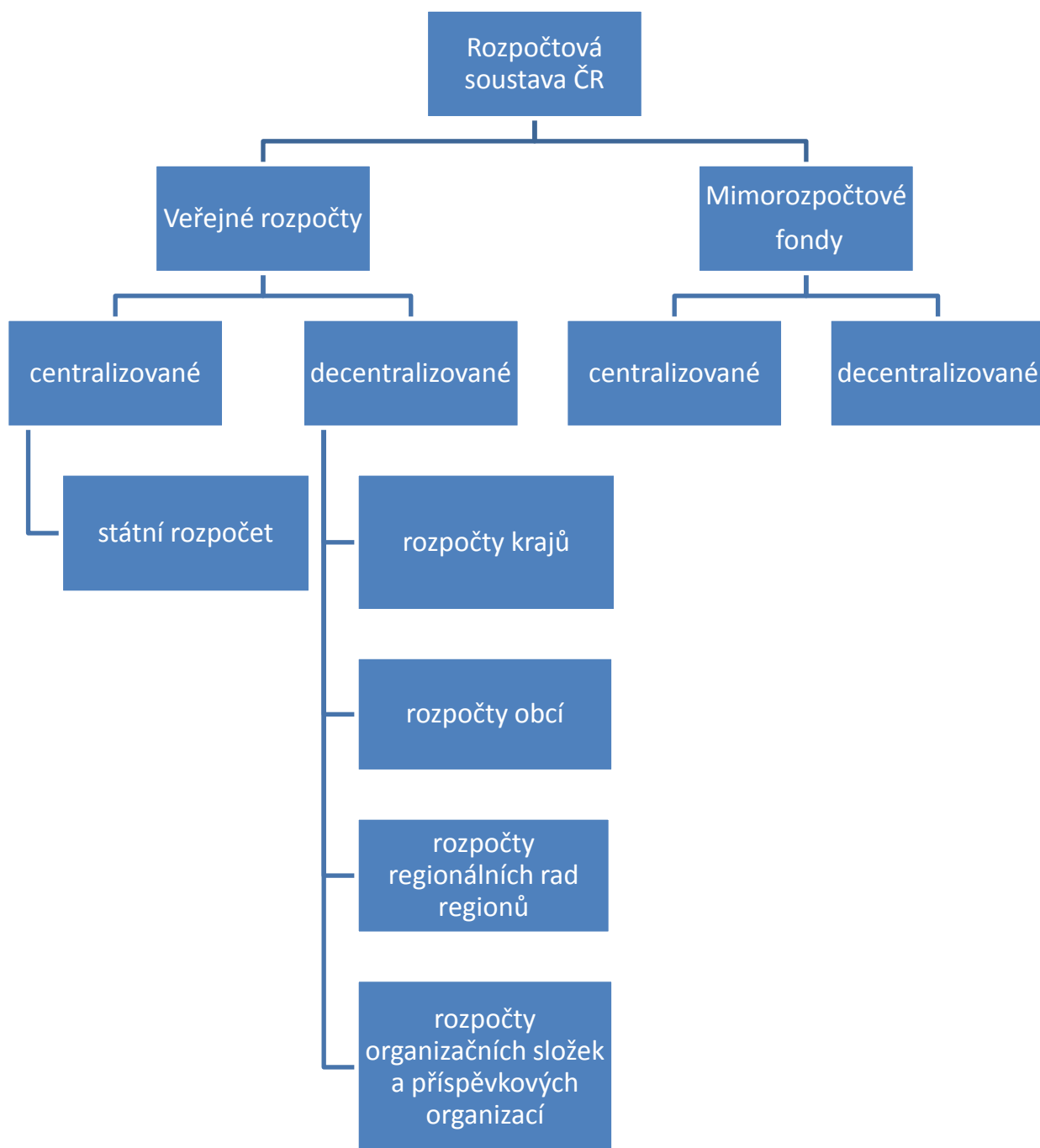
Mimorozpočtové fondy mohou být jak centralizované, tak decentralizované. Centralizované, též nazývané jako mimorozpočtové parafiskální fondy, jsou zřizovány samostatným zákonem. Prostředky plynoucí z těchto fondů jsou ve většině případů účelové. Soustavu mimorozpočtových fondů tvoří:

1. státní mimorozpočtové fondy,
2. fondy zdravotního pojištění,
3. fond sociálního zabezpečení,
4. účelové fondy obcí,
5. svěřenecké fondy. [29]

2.1 Rozpočtová soustava v ČR

Obrázek znázorňuje rozpočtovou soustavu v České republice, která je tvořena veřejnými rozpočty a mimorozpočtovými fondy.

² Takovým seskupením je například EU.

Obrázek 11: Rozpočtová soustava v ČR

Zdroj: zpracována dle [11]

Mimorozpočtové fondy jsou členěny na centralizované a decentralizované. Dále se dělí na:
[11]

- státní účelové fondy (Státní zemědělský intervenční fond, Státní fond životního prostředí, Státní fond na podporu české kinematografie, Státní fond kultury, Státní fond rozvoje bydlení a Státní fond dopravní infrastruktury);

- státní fondy na podporu podnikání (Podpůrný garanční lesnický a rolnický fond, Českomoravská záruční a rozvojová banka, Česká exportní banka, Exportní garanční a pojišťovací společnost, Agentura pro rozvoj podnikání ministerstva průmyslu a obchodu, Regionální rozvojový fond);
- státní privatizační fondy (Pozemkový fond ČR);
- státní svěřenecké fondy (Fond veřejného zdravotního pojištění, Fond sociálního zabezpečení);
- ostatní mimorozpočtové fondy (Národní fond).

2.2 Rozpočtové zásady

Rozpočtovými zásadami se rozumí požadavky na konstrukci státního rozpočtu, které jsou platné i pro ostatní veřejné rozpočty. Plynoucí ze zkušeností nahromaděných v průběhu historického vývoje. Jednotlivými zásadami jsou: [11]

- zásada úplnosti rozpočtu znamená, že rozpočet musí obsahovat všechny finanční operace jak vlády, tak všech centrálních institucí. Dodržování této zásady je důležité i z hlediska analyzování a srovnávání;
- zásada jednotnosti rozpočtu a zásada přehlednosti slouží k pevnému stanovení věcné struktury rozpočtů, v níž jsou seřazeny a rozděleny příjmy a výdaje. Z toho důvodu se využívá závazná rozpočtová skladba, která třídí příjmy a výdaje v rozpočtové soustavě z různých hledisek.³ Uplatňování této zásady umožňuje kontrolovat, analyzovat a srovnávat, jak z hlediska časového, tak teritoriálního;
- zásada reálnosti a pravdivosti rozpočtu má předcházet zkreslování údajů v rozpočtu. Souvisí s kvalitou odhadů rozpočtových příjmů a výdajů;
- zásada každoročního sestavování a schvalování rozpočtu zvyšuje jeho přehlednost;
- zásada dlouhodobé vyrovnanosti rozpočtu. Z krátkodobého hlediska je respektován i rozpočet schodkový. Dodržování této zásady je především důležité u státního rozpočtu, z důvodu velkého objemu prostředků;
- zásada publicity rozpočtu, označována taktéž jako zásada zveřejnění či zásada veřejnosti, umožňuje v demokratickém uspořádání zabezpečit kontrolu ze strany občanů, tedy voličů. Zásada je uplatňována tak, že návrh rozpočtu je projednáván

³ Rozpočtovou skladbou se neřídí zdravotní pojišťovny, Pozemkový fond, Národní fond a příspěvkové organizace.

na příslušné vládní úrovni, a poté dojde k jeho zveřejnění. Tuto povinnost mají také rozpočty obcí a krajů;

- zásada efektivnosti a hospodárnosti při použití rozpočtových prostředků vede k co nejefektivnějšímu využívání prostředků plynoucích z veřejných rozpočtů. V některých případech jsou prostředky účelově určeny, a proto je nutné dohlížet, aby jejich vynakládání bylo v souladu se stanoveným záměrem;
- zásada přednosti výdajů před příjmy vyjadřuje fakt, že výdaje by se měly využívat k ekonomickému růstu, pro který je nutné zajistit příslušné prostředky.

2.3 Státní rozpočet

Jak již bylo uvedeno, hlavní složkou rozpočtové soustavy je státní rozpočet. "*Státním rozpočtem se rozumí centralizovaný fond peněžních prostředků, soustředěných do působnosti státu na principu nenávratnosti a neekvivalentního způsobu rozdělování. Z účetního hlediska představuje bilanci příjmů a výdajů.*" [11] Může být sestaven jako vyrovnaný (příjmy se rovnají výdajům), deficitní (výdaje převyšují příjmy) nebo přebytkový (příjmy převyšují výdaje). Státní rozpočet je také právní normou, to znamená, že je zákonem, na kterém se usnesl zákonodárny orgán.

Podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, státní rozpočet představuje finanční vztahy, které zabezpečují financování některých funkcí státu v rozpočtovém roce. K tomuto účelu státní rozpočet soustřeďuje rozpočtové příjmy vymezené tímto nebo zvláštním zákonem. Obsahuje očekávané příjmy i odhadované výdaje státního rozpočtu v rozpočtovém roce a financující položky. Příjmy a výdaje státního rozpočtu se člení na kapitoly, které vyjadřují okruh působnosti a odpovědnosti ústředních orgánů státní správy a dalších organizačních složek státu, jež mají samostatnou kapitolu ve státním rozpočtu nebo mají postavení ústředního orgánu státní správy. Státní rozpočet vychází ze střednědobého výhledu, který se zpracovává zároveň s návrhem státního rozpočtu a sestavuje se na období dvou let bezprostředně následující po roce, na který je předkládán státní rozpočet. Státní rozpočet obsahuje i dotační vztahy k rozpočtům územních samosprávných celků a státních fondů.[67]

2.3.1 Státní rozpočet a jeho funkce

Státní rozpočet naplňuje základní ekonomické funkce. Urban rozlišuje funkci alokační, redistribuční a stabilizační.

Alokační funkce státního rozpočtu zajišťuje produkci veřejných statků, které se vláda rozhodla poskytovat obyvatelstvu a to buď bezplatně, nebo za nižší cenu.⁴ Často dochází i ke zprostředkovávání řady dalších statků, které jsou poskytovány ve veřejném zájmu. Součástí alokační funkce je také korekce pozitivních a negativních externalit pomocí daní a dotací.

Redistribuce je spojena s přerozdělováním národního důchodu. Cílem redistribuční funkce je snížení nerovností (důchodových, majetkových) ve společnosti. Rozsah redistribuce vychází z přístupu vlády, zda klade důraz spíše na individualistickou sociálně-ekonomickou filozofii, která je postavena na osobní odpovědnosti nebo na kolektivistickou orientaci, která upřednostňuje společenskou solidaritu.[45]

Redistribuční funkci lze realizovat jak na výdajové (např. progresivní daňový systém), tak na příjmové straně (např. transferové platby). Přerozdělování se uskutečňuje buď pomocí daňově transferového mechanismu, jež kombinuje progresivní zdanění vysokých příjmů s dotacemi domácnostem s nízkými příjmy. Druhou možností jsou progresivní daně, z jejichž výnosu se financují veřejné statky, které zvýhodňují nízkopříjmové domácnosti. V úvahu přichází i kombinace zdanění zboží, které nakupují vysokopříjmoví spotřebitelé a dotací zboží, které nakupují nízkopříjmové skupiny obyvatel. Při volbě nástrojů je nutné brát v úvahu výsledné absolutní ztráty nebo-li náklady efektivnost, které vznikají zásahem do individuální volby spotřebitele nebo výrobce. Problémy související s přerozdělováním jsou předmětem sporů v rozpočtových diskuzích, zvláště při vytváření daňové a transferové politiky.[26]

V každém státě, v každém rozpočtovém roce se vyskytuje taková skupina jedinců, která z přerozdělování profituje, a skupina, která na něj doplácí. Tyto skupiny se liší v tom, jak jsou velké a kdo je tvoří. [6]

Stabilizační funkce souvisí s ovlivňováním agregátní poptávky s cílem tlumit výkyvy hospodářského cyklu, stimulovat ekonomický růst a růst zaměstnanosti a zmírňovat inflační tlaky v ekonomice. Tato funkce je uplatňována v rámci expanzivní a restriktivní fiskální politiky státu. [45]

2.3.2 Rozpočtový deficit

"Nesoulad mezi objemem reálně získaných a užitých veřejných prostředků vede ke vzniku fiskální nerovnováhy, která se v daném fiskálním roce projeví rozpočtovým deficitem. Z dlouhodobého hlediska veřejným dluhem." Občasné rozpočtové deficity nutně neznamenají

⁴ Veřejný statek, je takový statek, který neposkytuje trh, a to proto, že k jejich poskytování nevede ziskový motiv. Statky přinášející prospěch či užitek širokému okruhu osob a nejsou vylučitelné ani rivalitní.

vznik závažného ekonomického problému, v některých obdobích jsou dokonce nevyhnutelné. Dlouhodobá rozpočtová nerovnováha, která je spojena s růstem veřejného dluhu, se stává ekonomickým problémem s vážnými makroekonomickými i rozpočtovými důsledky.

Rozpočtový deficit se objevuje až v 19. století, kdy docházelo k válkám a výrazným hospodářským poklesům. Až od 70. let 20. století se stává stálým rysem veřejných financí. To dokládá i fakt, že v roce 1960 mělo v rámci OECD rozpočtový deficit šest zemí, zatímco v roce 1980 již jen dvě země deficit neměly. Samotný veřejný dluh se vyskytuje už dříve. [6]

2.3.2.1 Skutečný, strukturální a cyklický deficit státního rozpočtu

Ekonomická teorie rozlišuje deficit skutečný, strukturální a cyklický. V praxi je obtížně přesně odlišit strukturální schodek od cyklického, a to zejména z důvodu obtížného odhadu potenciálního produktu. [13]

Skutečný rozpočtový deficit je rozdíl mezi skutečně získanými příjmy a uskutečněnými výdaji státního rozpočtu. Můžeme ho také vyjádřit jako součet deficitu strukturálního a cyklického.

Strukturální deficit je deficit při takové úrovni národohospodářského důchodu, který odpovídá tak zvané plné zaměstnanosti, tedy úrovni potenciálního produktu. Je výsledkem diskreční fiskální politiky. Vzniká jako důsledek dlouhodobě vyšších vládních výdajů v porovnání s rozpočtovými příjmy. Strukturální deficit, jak píše Urban, znamená, že si země "žije nad poměry", že vytváří státní dluh a jeho umořování odkládá do budoucna. Lze na něj nahlížet jako na deficit očištěný od vlivu ekonomického cyklu. Negativní důsledky tohoto deficitu jsou spojeny s efektem vytěsňování.

Cyklický deficit je získán jako rozdíl mezi skutečným a strukturálním deficitem, vyjadřuje, jaký má cyklický vývoj vliv na rozpočet. Vzniká v důsledku snížené ekonomické aktivity, tedy když HDP poklesne pod potenciální produkt. Příčinou je působení automatických stabilizátorů na státní rozpočet, výpadek daní a dalších příjmů (k němuž dochází v době recese, kdy dochází k poklesu důchodů domácností a poklesu zisků firem) a růst rozpočtových výdajů způsobený růstem nezaměstnanosti a rostoucích sociálních výdajů.

Z uvedeného vyplývá, že příčiny strukturálního schodku mají politický charakter, zatímco příčiny cyklického mají charakter ekonomický. Cyklický deficit nemusí být tak znepokojující jako strukturální, který je spojen s diskrečními opatřeními vlády, neboť lze očekávat, že růst důchodu v období konjunktury umožní vzniklý státní dluh umořit. Zatímco strukturální vyžaduje reformu rozpočtových výdajů státu. [45]

Pro lepší přehlednost a komplexnost jsou příčiny vzniku strukturálního a cyklického schodku uvedeny v tabulce.

Tabulka 2: Příčiny vzniku schodku rozpočtu

Druh schodku	Strukturální schodek	Cyklický schodek
Příčiny	Expanzivní fiskální politika	Hospodářský pokles
	Politické důvody (např. vládní populismus)	Růst cen základních surovin
	Snaha rozložit důsledky tzv. výdajových šoků	Společenské, přírodní katastrofy
	Rozložení daňového zatížení na více generací	Úroky z veřejného dluhu

Zdroj: zpracována dle [10]

2.3.2.2 Financování rozpočtového schodku

Jak uvádí mnoho autorů (Slaný, Liška, Urban, Holman, Peková a další) mezi základní formy financování rozpočtového deficitu patří:

- peněžní krytí,
- dluhové krytí,
- daňové příjmy,
- prodej státních aktiv.

Peněžní financování deficitu

Peněžní financování rozpočtu znamená transformaci rozpočtového deficitu do nárůstu monetární báze. Centrální banka může poskytovat úvěr nebo sama přímo od státu zakoupit emitované vládní cenné papíry, zejména státní dluhopisy, což způsobuje změnu monetární báze a dochází ke krytí deficitu úvěrovou emisí. Vzhledem k negativním monetárním důsledkům jaké tento způsob může vyvolat je v řadě zemí omezen či dokonce zakázán.

Centrální banka může zakoupit státní dluhopisy i na sekundárním trhu. V tomto případě nemůžeme mluvit již o bezprostředním vztahu ke krytí deficitu, ale o monetizaci dluhu. V obou případech dochází ke zvyšování monetární báze a výsledkem je zvýšení míry inflace.

[34]

Dluhové financování

Řešení deficitu státního rozpočtu pomocí státního dluhu může být realizováno získáním půjčky od subjektů ze zahraničí (v tomto případě mluvíme o vnějším, externím dluhu) nebo od subjektů v tuzemsku (mluvíme o vnitřním, interním dluhu).

Stát si vypůjčuje tak, že vydává vládní dluhopisy, které prodává zájemcům, těmi můžou být obyvatelstvo, podnikatelské subjekty i peněžní ústavy. [46]

Daňové příjmy

Zvýšení daní je možné až v delším časovém horizontu. Změna daňových zákonů je dlouhodobá a nelehká záležitost. Ekonomické důsledky zdaňování mají vliv na rozdělování důchodů, efektivnost využívání zdrojů, ale i na ekonomický růst, zaměstnanost a cenovou hladinu. Kromě nadměrného daňového břemene přináší nově zavedená daň administrativní náklady. Jsou to náklady přímé, např. náklady na evidenci daňových poplatníků, náklady na výběr daní, náklady na organizaci daňového systému a náklady nepřímé. [34]

Prodej státních aktiv

V tomto případě dochází k prodeji vládního majetku státu (může jít o státní podniky, podíly státu v podnicích nacházejících se ve spoluvlastnictví státu a soukromých osob) soukromým investorům a z výnosů z prodeje se financuje rozpočtový deficit. Jedná se o mimořádný způsob financování, jehož možnost je limitována rozsahem majetku, který vláda může prodat.[45] V ČR došlo k výraznému prodeji státního majetku po roce 1989.

2.3.2.3 Důsledky rozpočtového deficitu

Jsou rozlišovány dvě základní skupiny důsledků rozpočtového deficitu: důsledky rozpočtové nebo-li finanční a důsledky fiskální nebo-li makroekonomické.

Rozpočtové důsledky jsou v krátkém období pozitivní, zatímco v delším časovém horizontu negativní. Krátkodobě umožňuje změkčení vládního rozpočtového omezení, což může být výhodné v případech:[7]

- působení silných vnějších faktorů jak na výdajové či na příjmové straně v rozpočtovém období, kdy se jedná o eliminaci negativních důsledků šokové změny na druhou rozpočtovou stranu,
- efektivních veřejných investic v případech, kdy míra výnosu daného financovaného projektu je vyšší než úroková míra z dluhu.

V uvedených případech mluvíme o dočasných vlivech a dočasných deficitech. Vzniklá krátkodobá fiskální nerovnováha nepůsobí výraznější reálné ani budoucí rozpočtové komplikace. Při negativních výdajových šocích, kterými může být válka, přírodní katastrofy, je možné rozložit daňové zatížení v čase, a tím omezit recesní a distorzní důsledky prudkého navýšení zdanění. Naopak při negativních příjmových šocích nemusí docházet ke krácení veřejných výdajů s výsledným omezením veřejného sektoru v jeho funkcích. Deficitní financování umožňuje i financování efektivních veřejných investičních výdajových programů, které by jinak nebylo možno uskutečnit.

Na makroekonomické důsledky existují různé názory jednotlivých ekonomických škol. Dvořák rozlišuje tři základní teoretické názory. První dva názory: neoklasický a keynesiánský názor, jsou stejné v tom, že oba názory se shodují, že rozpočtový deficit makroekonomické důsledky má, odlišují se v tom, zda tyto důsledky jsou pozitivní či negativní. Neoklasikové hodnotí makroekonomické důsledky deficitu negativně, a proto jej odmítají. Keynesiánci hodnotí důsledky deficitu pozitivně, a proto ho v určitých případech doporučují. Zatímco Ricardiánský názor tvrdí, že rozpočtový deficit žádné makroekonomické důsledky nemá. [6]

2.3.3 Příjmy a výdaje státního rozpočtu

Rozpočtová skladba stanovuje způsob třídění příjmů a výdajů veřejných rozpočtů. Řídí se jí státní rozpočet, rozpočty OSS, rozpočty státních fondů, pohyby na účtech státních finančních aktiv, rozpočty obcí a ostatní peněžní fondy obcí, krajů, regionálních rad regionů soudržnosti, rozpočty dobrovolných svazků obcí. Tato rozpočtová skladba je stanovena vyhláškou č. 323/2002 Sb., která třídí příjmy a výdaje ze čtyř hledisek: [30]

- Odpovědnostního – příjmy a výdaje se třídí podle správců kapitol. Jednotkou třídění je kapitola státního rozpočtu, která vyjadřuje okruh působnosti a odpovědnosti ústředních orgánů státní správy a dalších OSS. Podle zákona O rozpočtových pravidlech příjmy a výdaje, které mají všeobecný charakter, a tedy nepatří do okruhu působnosti žádného správce kapitoly, tvoří kapitolu Všeobecná pokladní správa, jejíž součástí je i vládní rozpočtová rezerva. Členění na kapitoly je obsaženo v příloze A.
- Druhového – třídí příjmy a výdaje podle příjmových a výdajových druhů, které vycházejí z ekonomické charakteristiky jednotlivých finančních operací. Druhové třídění dělí operace do tří okruhů: příjmy, výdaje a financování. Třída financování je členěna na financování z tuzemska, financování ze zahraničí a opravné položky k peněžním operacím. Operace v rámci třídy financování zabezpečují financování schodku nebo využití přebytku hospodaření. Jednotkami jsou rozpočtové třídy,

seskupení rozpočtových položek, podseskupení rozpočtových položek a rozpočtové položky.

- Odvětvového – třídí příjmy a výdaje podle odvětví na skupiny, oddíly, poddíly a paragrafy, přičemž nejnižší jednotkou jsou paragrafy.
- Konsolidačního – třídí výdaje vynakládané uvnitř soustavy veřejných rozpočtů a ostatních veřejných peněžních fondů, jichž se vyhláška týká, a příjmy vznikající uvnitř této soustavy, a to v případě, že skutečnost, že jde o tyto příjmy a výdaje, není vyjádřena již v druhovém třídění. Třídí příjmy a výdaje na záznamové jednotky. Viz příloha B.

Výdaje státního rozpočtu

Podle zákona o rozpočtových pravidlech jsou výdaje státního rozpočtu: [67]

- a) výdaje na činnost OSS a příspěvkových organizací v jejich působnosti, kterými jsou příspěvky na provoz, dotace na financování programů a akcí, dotace na úhradu provozních výdajů, které jsou nebo mají být kryty z rozpočtu EU včetně stanoveného podílu státního rozpočtu na financování těchto výdajů, a dotace na úhradu provozních výdajů podle mezinárodních smluv, na základě kterých jsou České republice svěřeny peněžní prostředky z finančního mechanismu Evropského hospodářského prostoru, finančního mechanismu Norska a z programu švýcarsko-české spolupráce,
- b) výdaje na dávky důchodového pojištění, dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, ostatní sociální dávky, výdaje na podporu v nezaměstnanosti, podporu při rekvalifikaci a na aktivní politiku zaměstnanosti,
- c) dotace a návratné finanční výpomoci ÚZS na jinou než podnikatelskou činnost,
- d) dotace a návratné finanční výpomoci PO a FO na podnikatelskou činnost,
- e) dotace občanským sdružením a příspěvky politickým stranám,
- f) dotace PO, které jsou založeny nebo zřízeny k poskytování zdravotních, kulturních, vzdělávacích a sociálních služeb a k poskytování sociálně-právní ochrany dětí, a fyzickým osobám, které takové služby nebo sociálně-právní ochranu dětí poskytují, a to výhradně na tyto účely,
- g) dotace státním fondům,

- h) dotace FO, které nevyvíjejí podnikatelskou činnost a zabývají se chovem včel, drží plemeny za účelem zajištění přirozené plemenitby hospodářských zvířat nebo jsou vlastníky nebo nájemci lesa,
- i) dotace nadacím, nadačním fondům a obecně prospěšným společnostem,
- j) dotace dobrovolným svazkům obcí,
- k) dotace a návratné finanční výpomoci Regionálními radami regionů soudržnosti,
- l) peněžité vklady státu do akciových společností,
- m) nákup cenných papírů,
- n) peněžní dary poskytnuté do zahraničí,
- o) vklady, příspěvky a dotace mezinárodním organizacím,
- p) výdaje na realizaci státních záruk,
- q) výdaje související s plněním závazků k Evropským společenstvím,
- r) příspěvky fyzickým osobám podle zvláštního zákona,
- s) výdaje související s dluhovou službou,
- t) další výdaje stanovené zvláštním zákonem,
- u) výdaje na vládní úvěry,
- v) dotace FO a PO, které nevyvíjejí podnikatelskou činnost, na výstavbu, opravy, modernizace a rekonstrukce bytového fondu a na výstavbu technické infrastruktury.
- w) dotace Podpůrnému a garančnímu rolnickému a lesnickému fondu a. s, na financování hlavních činností vymezených jeho zakladatelem,
- x) dotace a návratné finanční výpomoci evropským seskupením pro územní spolupráci.

Jak je vidět v následující tabulce, ve které jsou výdaje státního rozpočtu členěny podle jednotlivých druhů (druhovému třídění), jsou výdaje děleny na běžné a kapitálové. Běžné výdaje jsou takové, které se každoročně opakují, zatímco kapitálové představují investiční nákupy.

Tabulka 3: Výdaje státního rozpočtu podle druhového třídění

Třída	Seskupení položek
Běžné výdaje	Výdaje na platy, ostatní platby za provedenou práci a pojistné
	Neinvestiční nákupy a související výdaje
	Neinvestiční transfery podnikatelským subjektům a neziskovým organizacím. Neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům
	Neinvestiční transfery veřejnoprávním subjektům a mezi peněžními fondy téhož subjektu
	Neinvestiční transfery obyvatelstvu
	Neinvestiční transfery do zahraničí
	Neinvestiční půjčené prostředky
	Neinvestiční převody Národnímu fondu
	Ostatní neinvestiční výdaje
Kapitálové výdaje	Investiční nákupy a související výdaje
	Nákup akcií a majetkových podílů
	Investiční transfery
	Investiční půjčené prostředky
	Investiční převody Národnímu fondu
	Ostatní kapitálové výdaje

Zdroj: [30]

Příjmy státního rozpočtu

Podle zákona o rozpočtových pravidlech mezi příjmy státního rozpočtu patří: [67]

- a) výnosy daní včetně příslušenství,
- b) pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti včetně penále,
- c) výnosy z podílu na clech, který je podle práva EU ponechán členským státům na úhradu nákladů spojených s jejich výběrem a výnosy ze sankcí a úhrad exekučních nákladů v celním řízení,
- d) příjmy z činnosti OSS a odvody příspěvkových organizací,
- e) odvod zbývajícího zisku České národní banky,
- f) sankce za porušení rozpočtové kázně,

- g) správní a soudní poplatky,
- h) úhrady spojené s realizací státních záruk,
- i) příjmy z prodeje a pronájmu majetku ČR, se kterým hospodaří OSS, a příjmy z prodeje nemovitého majetku ČR, se kterým hospodaří příspěvkové organizace; to neplatí pro příjmy z prodeje majetku ČR nabytého darem a děděním a majetku ČR, se kterým je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany,
- j) splátky návratných finančních výpomocí poskytnutých ze státního rozpočtu,
- k) peněžní dary poskytnuté OSS použité v běžném rozpočtovém roce,
- l) výnosy z majetkových účastí státu,
- m) výnosy z cenných papírů, jejichž nákup byl realizován z prostředků státního rozpočtu,
- n) penále za neoprávněně použité prostředky poskytnuté z Národního fondu,
- o) prostředky, které byly připsány nebo odvedeny na účty Národního fondu a nemohou být zařazeny mezi prostředky uvedené v § 37 odst. 1,
- p) prostředky získané od Národního fondu za prostředky vydané ze státního rozpočtu podle § 38,
- q) pokuty,
- r) další příjmy stanovené tímto zákonem nebo zvláštním právním předpisem.

Pro účely tohoto zákona se příspěvky a dotace poskytnuté ze zahraničí OSS použité v běžném rozpočtovém roce považují za příjmy státního rozpočtu. Za prostředky poskytnuté ze zahraničí se považují i prostředky poskytnuté ČR z rozpočtu EU a přijaté OSS z Národního fondu.

Podle druhového třídění vycházejícího z vyhlášky č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě dělíme příjmy do čtyř tříd. Jsou to daňové příjmy, nedaňové příjmy, kapitálové příjmy a přijaté dotace. Třídy dále dělíme na seskupení položek (viz tabulka).

Tabulka 4: Příjmy státního rozpočtu podle druhového třídění

Třída	Seskupení položek
Daňové příjmy	Daně z příjmů, zisku a kapitálových výnosů
	Daně ze zboží a služeb v tuzemsku
	Daně a poplatky z vybraných činností a služeb
	Daně a cla za zboží a služby v zahraničí
	Majetkové daně
	Povinné pojistné
	Ostatní daňové příjmy
Nedaňové příjmy	Příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků organizací s přímým vztahem
	Přijaté sankční platby a vratky transferů
	Příjmy z prodeje nekapitálového majetku a ostatní nedaňové příjmy
	Přijaté splátky půjčených prostředků
Kapitálové příjmy	Příjmy z prodeje dlouhodobého majetku a ostatní kapitálové příjmy
	Příjmy z prodeje dlouhodobého finančního majetku
Přijaté dotace	Neinvestiční přijaté dotace
	Investiční přijaté dotace

Zdroj:[30]

3 VEŘEJNÝ DLUH

"Veřejný dluh je souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu, jednotlivým stupňům územní samosprávy, veřejným fondům a ostatním institucím ve veřejném sektoru, a to jak vnitřních subjektů (jde o vnitřní trh), tak zahraničních subjektů (jde o zahraniční neboli vnější dluh)." [29]

Pojem "veřejný dluh", bývá někdy nesprávně nahrazován pojmem "státní dluh". Pojem "státní dluh" označuje dluh centrální vlády a pojem "veřejný dluh" označuje dluh všech prvků, které tvoří soustavu veřejných financí. Toto rozlišení je aplikováno i Ministerstvem financí ČR. V tomto pojetí je tedy objem veřejného dluhu vždy vyšší než objem dluhu státního. Státní dluh v celkovém veřejném dluhu tvoří dominantní položku. S výjimkou několika zemí dosahuje všude podílu vyššího než 80 %. [6]

Veřejný dluh Peková definuje jako souhrn závazků:[29]

- státu,
- jednotlivých článků územní samosprávy,
- veřejnoprávních institucí zřizovaných státem a územní samosprávou,
- veřejných podniků.

3.1 Příčiny veřejného dluhu

Příčiny státního dluhu rozděluje na dvě skupiny:

- rozpočtové příčiny,
- mimorozpočtové příčiny.

Mezi rozpočtové příčiny patří dlouhodobé deficity státního rozpočtu a státních mimorozpočtových fondů a rozsáhlé veřejné investice, na které stát nemá finance ve státním rozpočtu.

Vedení válek a následné zotavování z nich a přijetí dluhu z minulého období či přijetí dluhu za jiné subjekty patří mezi mimorozpočtové příčiny.⁵[29]

3.2 Druhy veřejného dluhu

Veřejný dluh může být členěn z mnoha různých hledisek. V této práci bude uvedeno jen několik z nich.

⁵ V ČR po rozpadu federace.

Je rozlišován hrubý a čistý veřejný dluh. Hrubý dluh vyjadřuje celkový objem závazků bez ohledu na objem pohledávek. Čistý dluh je vyjádřen jako rozdíl hrubého dluhu a pohledávek. V mezinárodních statistikách je veřejný dluh vykazován jako hrubý, s vykazováním čistého dluhu je spojen problém, jaké pohledávky vykazovat a jak je oceňovat.[6]

Peková uvádí členění státního dluhu podle doby splatnosti. Rozlišuje veřejný dluh krátkodobý (splatný do jednoho roku), střednědobý (splatný do 10 let) a dlouhodobý (splatný nad 10 let). Jako významné členění uvádí dělení veřejného dluhu na oficiální (oficiálně vykazovaný) a skrytý (potenciální dluh, který představují záruky státu za dluhu jiných subjektů).[29]

Dvořák dělí veřejný dluh na vnitřní a vnější. V případě, že držitelé státních dluhopisů jsou tuzemské subjekty, jedná se o dluh vnitřní. Značnou část držitelů tvoří kapitálově silné instituce, banky, pojišťovny, pojistné fondy, což může vést k vytlačovacímu efektu. Jsou-li držitelé zahraniční subjekty, jde o dluh vnější. [6]

3.3 Možnosti řešení dluhového problému

Snížení objemu veřejného dluhu lze dosáhnout dvěma způsoby: pasivní a aktivní cestou. Jednotlivé možnosti si dále popíšeme.

Pasivní způsob snižování veřejného dluhu vede přes potenciální pozitivní exogenní faktory. Těmito faktory jsou:[7]

1. tempo ekonomického růstu trvale a výrazně převyšuje efektivní reálnou úrokovou sazbu z veřejného dluhu. I přesto, že se jedná o nejúčinnější faktor, v současné době není příliš využíván, protože tempo růstu se ve většině zemí pohybuje pod úrovní reálné úrokové sazby;
2. vliv exogenní inflace na snížení reálné hodnoty veřejného dluhu. Jak je všeobecně známo, reálná hodnota veřejného dluhu s inflací klesá. V tomto případě situaci komplikuje protiinflační měnová politika realizovaná centrální bankou, ale i problém zkracování průměrné doby splatnosti dluhu;
3. přijetí zahraniční pomoci, grantů, darů či prominutí části dluhu nebo úroků z něj.

Aktivní formy řešení dluhového problému jsou:[29]

1. splacení dluhu včetně úroků z přebytků běžného účtu. V praxi to znamená realizaci restriktivní fiskální politiky, což může vést k recesi;
2. krytí z mimořádné jednorázové veřejné dávky z kapitálu k umoření dluhu;

3. monetizace dluhu, či snížení reálné hodnoty dluhu účelně vyvolanou inflací. Jak bylo již uvedeno, monetizace vede ke zvýšení peněžní nabídky, a tím hrozí zvýšení míry inflace;
4. politicky-administrativní řešení, tj. odmítnutí existujícího dluhu, případně úroku, novou vládou. Tím však dochází k poškození věřitele a hrozí ztráta důvěryhodnosti státu.

3.4 Vykazování veřejného dluhu

Jsou uplatňovány dva základní způsoby vykazování vládního dluhu a deficitu: podle metodiky Mezinárodního měnového fondu (GFS 1986) a podle metodiky Eurostatu (ESA 95).

3.4.1 Metodika GFS 1986

Metodika GFS 1986 byla vypracována Mezinárodním měnovým fondem. Podle ní je za vykazování deficitu zodpovědné Ministerstvo financí. Metodika je postavena na bázi peněžních toků. Veškeré operace běžného roku jsou sledovány na hotovostním principu, tedy v okamžiku, kdy je daná operace realizována. Tato metodika je blízká národní metodice sledování příjmů, výdajů a deficitu státního rozpočtu a ostatních subjektů veřejných rozpočtů, a proto je používána v rozpočtových dokumentech a při fiskálních predikcích. Výhodou je dostupnost dat v relativně krátkém čase po skončení sledovaného období, a také nižší náročnost na zdrojová data. Zároveň umožňuje včasné vytváření fiskálních predikcí. Má přímou vazbu na schvalovaný státní rozpočet, rozpočty státních fondů a ostatních segmentů veřejných rozpočtů. Z tohoto důvodu je v rozpočtových dokumentech uváděno saldo vládního sektoru v metodice GFS 1986 a stejný přístup byl zvolen i při koncipování reformy veřejných rozpočtů.

3.4.2 Metodika ESA 95

Metodika ESA je podstatná pro výpočet maastrichtských konvergenčních kritérií vládního deficitu a dluhu. Za dodržování je zodpovědný národní statistický úřad.⁶ V dokumentech předkládaných orgánům Evropské unie jsou členské země povinny vykazovat údaje o hospodaření vládního sektoru v metodice ESA 95. Tato metodika pracuje s daty na akruálním principu, to znamená, že transakce jsou uznávány v době, kdy nastaly, tedy ne v době, kdy dojde k reálnému převodu prostředků.

⁶ V České republice Český statistický úřad.

Mezinárodní měnový fond vytvořil nový mezinárodní statistický standard pro kompilaci fiskálních dat GFS 2001, který začal být uplatňován členskými státy od r. 2002. Tento standard se blíží metodice ESA 95. Plná implementace standardu GFS 2001 představuje vzhledem k jeho náročnosti na vstupní zdrojová data a k širšímu pojetí vládního sektoru oproti standardu GFS 1986 dlouhodobý proces. [25]

Vzájemné srovnání metodik GFS 1986 a ESA 95 je možné nalézt v příloze C.

4 EKONOMICKÁ SITUACE A JEJÍ SOUVISLOST S UPLATŇOVÁNÍM FISKÁLNÍ POLITIKY V ČR V LETECH 1989–2009

V kapitole čtvrté je analyzována situace české ekonomiky v letech 1989 až 2009 v souvislosti s působením fiskální politiky. První podkapitola shrnuje vývoj hlavních makroekonomických proměnných. Následuje kapitola popisující situaci před rokem 1989, ta je zařazena pro komplexnější pochopení situace, ze které musela česká ekonomika vycházet v následujících letech. V dalších částech je již rok po roce popsán vývoj české ekonomiky s důrazem na fiskální politiku. Kapitola končí částí pojednávající o vlivu fiskální politiky na hrubý domácí produkt.

Období let 1989–2009 je autorkou rozděleno na dílčí časové úseky. Prvním obdobím je období do vzniku samostatné České republiky, které je spojováno s realizací hlavních transformačních kroků. Dále následují období 1993–1996 (období ekonomického růstu), 1997–1999 (období recese), 2000–2008 (období obnoveného růstu) a rok 2009 (krize).

4.1 Vývoj hlavních makroekonomických proměnných

Čtvrtá kapitola shrnuje vývoj hlavních makroekonomických proměnných. Tato část je zahrnuta zejména z důvodu dalšího odkazování se na hodnoty těchto veličin. Shrnutí umožňuje lépe pozorovat změny mezi jednotlivými obdobími i vývoj jednotlivých ukazatelů. Pro lepší představu je využit i grafický aparát.

Analýze byly podrobeny tyto veličiny:

- inflace;
- nezaměstnanost;
- HDP;
- běžný účet platební bilance.

Byly vybrány takové proměnné, které mohou být do jisté míry ovlivňovány právě fiskální politikou. Například míra nezaměstnanosti může být ovlivněna aktivní politikou zaměstnanosti, výší dotací podnikům; míra inflace může být ovlivněna nepřímými daněmi, které mohou mít vliv i na platební bilanci a v neposlední řadě HDP, na které působí například změny vládních výdajů.

4.1.1 Inflace

První sledovanou veličinou je inflace. Inflaci můžeme definovat jako růst všeobecné cenové hladiny. Jedná se tedy o jev, kdy klesá kupní síla peněz. Je vyjadřována pomocí míry inflace (procentní změnou za dané časové období). [27]

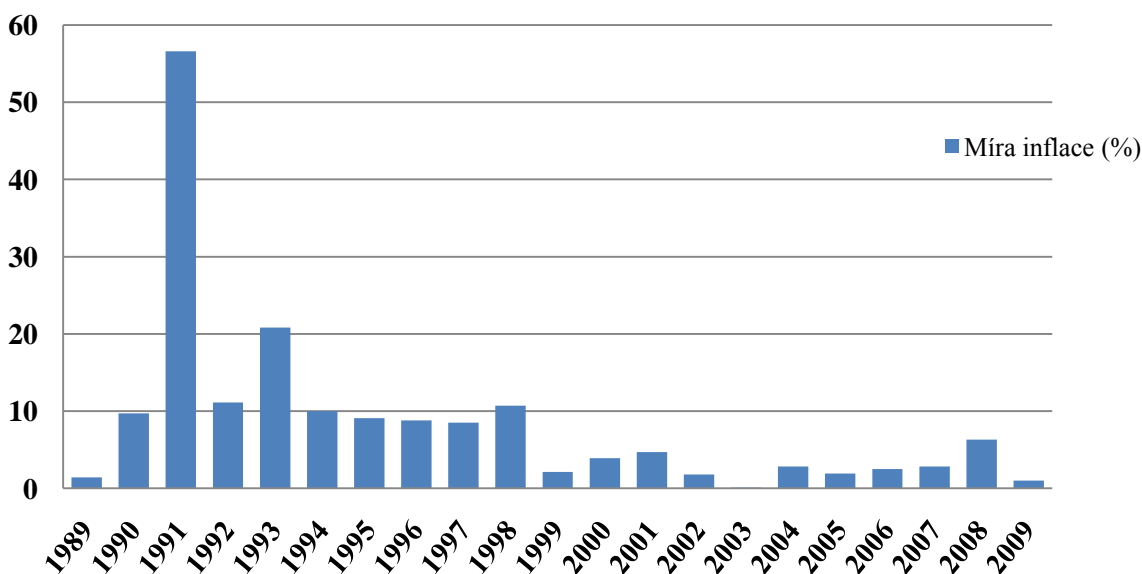
Z grafu je patrné, že inflace na počátku sledovaného období dosahovala nízké úrovně. V roce 1991 byl zaznamenán inflační skok, který byl spojen s cenovou liberalizací, kdy míra inflace dosahovala téměř šestinásobku míry inflace v roce předcházejícím. V důsledku zavedení nové daňové soustavy v roce 1993 nastal druhý, již ne tak razantní, inflační šok. V následujících letech se inflace stabilizovala, i když nabývala poměrně vysokých hodnot. Zavedení cílování inflace se projevilo v dezinflaci v roce 1999. V roce 2003 nabývá nejmenší hodnoty za celé sledované období. I v dalších letech se inflace udržuje na relativně nízké úrovni. V roce 2008 došlo k jednorázovému navýšení inflace, které bylo hned v roce 2009 utlumeno následkem krize.

Tabulka 5: Vývoj míry inflace 1989–2009 (v %)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Míra inflace (%)	1,4	9,7	56,6	11,1	20,8	10	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1

Zdroj: [4]

Obrázek 12: Graf znázorňující vývoj míry inflace v letech 1989–2009

Zdroj: vlastní zpracování z dat[4]

4.1.2 Nezaměstnanost

Další proměnná nezaměstnanost je vyjadřována mírou nezaměstnanosti, kterou definujeme jako procento nezaměstnaných z ekonomicky aktivního obyvatelstva. Vypočítáme ji podle vzorce:

$$u = \frac{U}{L + U} * 100,$$

kde u je míra nezaměstnanosti (v %), U počet nezaměstnaných a L počet zaměstnaných.[27]

Následující tabulka a graf shrnují vývoj míry nezaměstnanosti. V roce 1990 byla míra nezaměstnanosti velice nízká. Růst nezaměstnaných v roce 1991 je přisuzován zejména propadu výroby v souvislosti s rozpadem RVHP. Až do roku 1996 se pohybovala okolo 3 %. V době recese, tedy od roku 1997, míra nezaměstnanosti roste. I přes ekonomické oživení v roce 2000 počet nezaměstnaných v následujících letech neklesá, dokonce začíná ještě růst, a to až do roku 2003, kdy nezaměstnanost zase klesá, ale k hodnotám před rokem 1997 se už nedostává. Na konci sledovaného období dochází k rapidnímu zvýšení nezaměstnanosti.

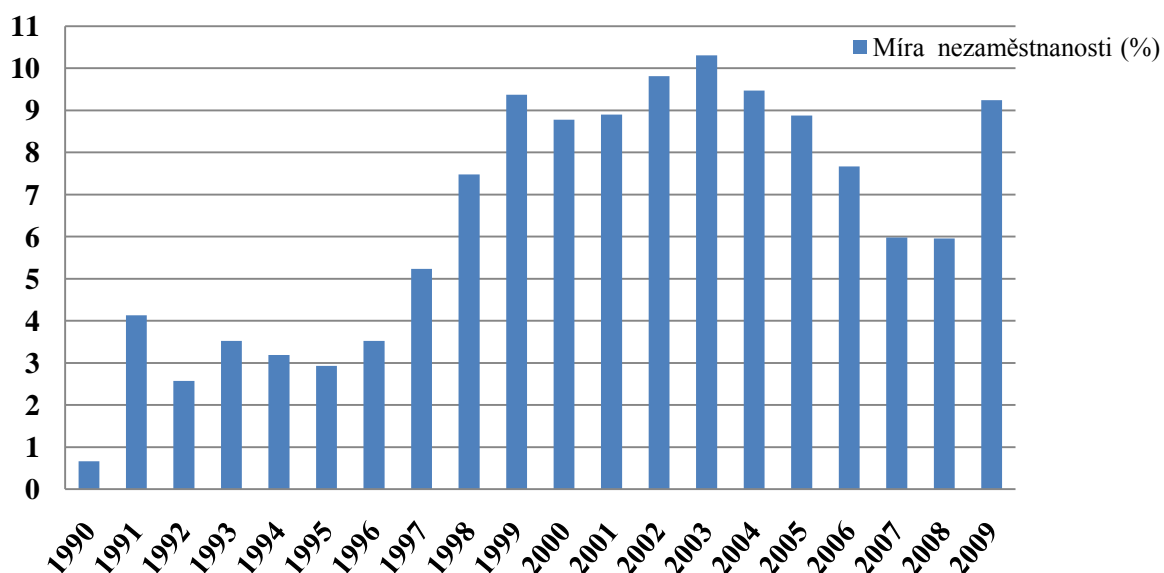
Tabulka 6: Vývoj míry registrované nezaměstnanosti 1990–2009 (v %)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Míra nezaměstnanosti (%)	0,66	4,13	2,57	3,52	3,19	2,93	3,52	5,23	7,48	9,37

2000	2001	2002	2003	2004 ⁷	2005	2006	2007	2008	2009
8,78	8,9	9,81	10,3	9,47	8,88	7,67	5,98	5,96	9,24

Zdroj:[3]

⁷ V roce 2004 byla změněna metodiky výpočtu, v případě aplikace staré metodiky, by míra nezaměstnanosti v roce 2004 nabývala hodnoty 10,33 %.

Obrázek 13: Graf znázorňující vývoj míry registrované nezaměstnanosti v letech 1990–2009

Zdroj: vlastní zpracování z dat[3]

4.1.3 HDP

Hrubý domácí produkt je ukazatel, prostřednictvím kterého se zachycuje výkonnost dané ekonomiky. Je definován jako celková peněžní hodnota finální produkce vyrobené za dané období výrobními faktory umístěnými v dané zemi, bez ohledu na jejich vlastníka.[15] Když posuzujeme, jak se ekonomika vyvíjí, používáme meziroční tempo růstu reálného hrubého domácího produktu.[27]

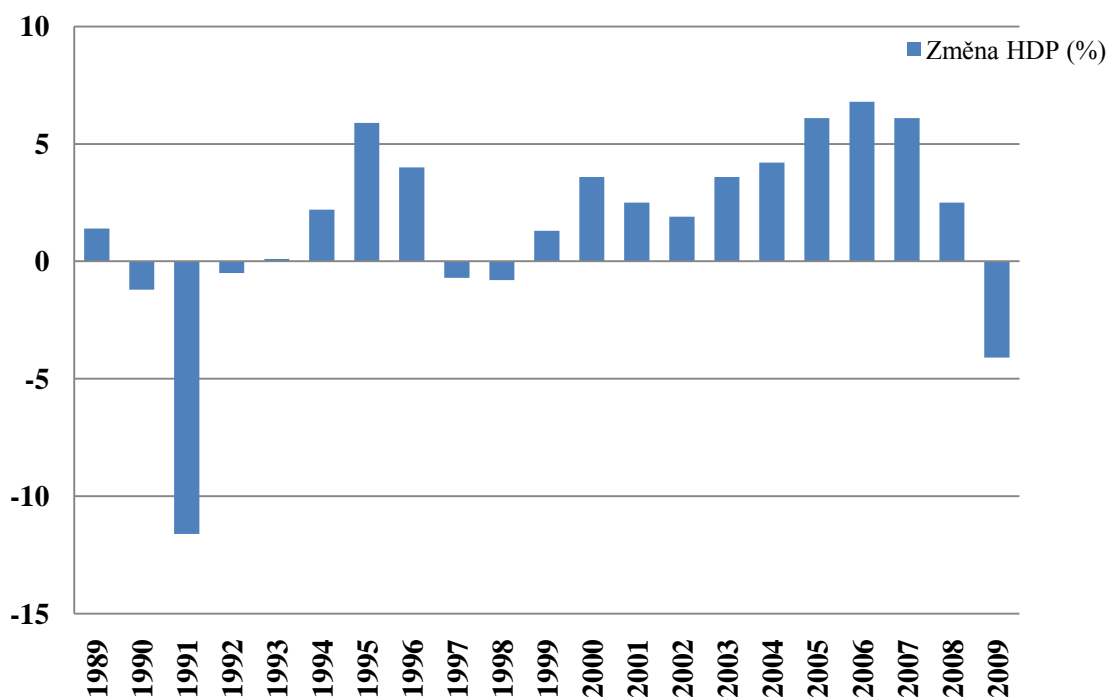
Z následující tabulky a grafu lze vypočítat cyklický vývoj výkonu české ekonomiky po roce 1989. Pokles začal již v roce 1990, k největší propadu došlo až v roce následujícím, kdy byly realizovány hlavní transformační kroky. Oživení v roce 1993 mělo relativně krátké trvání a bylo přerušeno následnou recesí a krizí celé ekonomiky. Po roce 1999 dochází k opětovnému růstu. V letech 2001 a 2002 je patrné zpomalení. K dalšímu zrychlení dochází již v roce 2003, které trvá až do roku 2006, kdy HDP dosahuje nejvyšší hodnoty za celé sledované období. Poté následuje zpomalení tempa růstu HDP. V roce 2009 dopadá hospodářská krize na reálnou ekonomiku a dochází k výraznému propadu HDP.

Tabulka 7: Reálné změny HDP 1989–2009 (v %)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Změna HDP (%)	1,4	-1,2	-12	-0,5	0,1	2,2	5,9	4	-0,7	-0,8	1,3

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
3,6	2,5	1,9	3,6	4,2	6,1	6,8	6,1	2,5	-4,1

Zdroj:[44][36][37]

Obrázek 14: Graf znázorňující reálné změny HDP v letech 1989–2009

Zdroj: vlastní zpracování z dat[44][36][37]

4.1.4 Běžný a finanční účet platební bilance

Poslední sledovanou proměnnou je platební bilance se zaměřením na běžný a finanční účet. Platební bilance systematicky zachycuje ekonomické transakce se zahraničím, tedy mezi rezidenty a nerezidenty, za dané časové období. Člení se na: běžný účet, kapitálový účet, finanční účet, saldo chyb a opomenutí a změnu devizových rezerv. V běžném účtu jsou zachyceny toky zboží a služeb, výnosy z kapitálu, investic a práce i kompenzující položky k reálným a finančním zdrojům poskytnutým či získaným bez protihodnoty. Finanční účet zahrnuje transakce spojené se vznikem, zánikem a změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv vlády, bankovní a podnikové sféry a ostatních subjektů ve vztahu k zahraničí. [12]

K nejdiskutabilnějším tématům postkomunistických zemí patřily jejich obchodní bilance, které souvisí s ekonomickým růstem, ne však tolik s jeho výší jako s jeho typem (s tím v jakém poměru jsou investice a domácí úspory). Pokud investicím nestačí domácí úspory, je mezera vyplňována přílivem zahraničního kapitálu, který vytváří přebytek na finančním účtu platební bilance, což vyvolává odpovídající schodek na běžném účtu platební bilance. Podle Holmana je kombinace vysokého ekonomického růstu a schodku běžného účtu přirozená.[14]

Vývoj běžného a finančního účtu platební bilance je datován od roku 1993. Jak vyplývá z tabulky, běžný účet byl v přebytku pouze v roce 1993, v ostatních letech byl permanentně v záporných číslech. Oproti tomu finanční účet byl po celé sledované období v přebytcích. Od poloviny 90. let roste nerovnováha platební bilance, výrazně se začaly prohlubovat schodky

běžného účtu. Problémy vyústily do měnové krize v roce 1997. V roce 1998 a 1999 došlo k ustálení běžného účtu. V následujících letech se schodky ale opět prohlubovaly. Příčinou však nebyla vnitřní nerovnováha, ale růst cen ropy, znehodnocení měny proti dolaru a další. K největšímu poklesu běžného účtu došlo v roce 2003. Vstup České republiky do EU pozitivně ovlivnil deficit běžného účtu. Od roku 2007 dochází k dalším propadům.

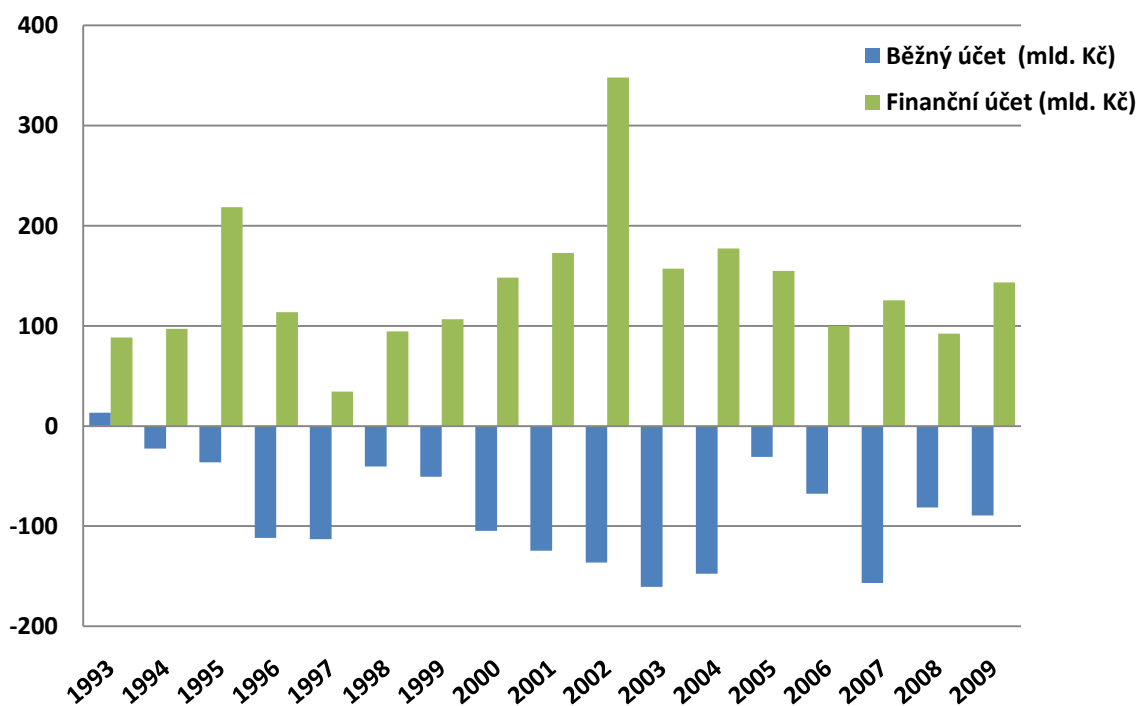
Schodek běžného účtu se stává problémem tehdy, když dosahuje vysokých hodnot (za bezpečnou hranici je považován schodek ve výši do 5 % HDP) nebo nedochází-li k jeho pokrytí přílivem zahraničního kapitálu a investoři začnou ztrácet důvěru a obávají se znehodnocení měny. Jelikož znehodnocení měny znamená pro investory ztrátu, začnou své investice směřovat jinam, dojde tedy k odlivu prostředků do zahraničí. [48]

Tabulka 8: Vývoj běžného a finančního účtu platební bilance 1993–2009 (v mld. Kč)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Běžný účet (mld. Kč)	13,3	-23	-36	-112	-113	-41	-51	-105	-125
Finanční účet (mld. Kč)	88,2	97	218	114	34,3	94,3	107	148	173

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
-136	-161	-148	-31	-68	-157	-81	-89
348	157	177	155	99,8	125	92,2	143

Zdroj:[24]

Obrázek 15: Graf znázorňující vývoj běžného a finančního účtu platební bilance 1993–2009

Zdroj: vlastní zpracování z dat[24]

4.2 Situace před rokem 1989

Po druhé světové válce se dostalo mnoho států pod vliv SSSR a komunistických stran. V těchto zemích bylo uplatňováno centrální řízení ekonomiky, pro něž je charakteristické: existence centrálního plánu, existence společného socialistického trhu (označován jako RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci), extenzivní růst, strukturální deformace. Dlouhodobé centrální plánování vedlo v mnoha zemích střední a východní Evropy k postupnému vyčerpání možností růstu. Nezadržitelně se projevovaly vnitřní nedostatky socialistického systému. Ekonomiky s centrálně plánovaným hospodářstvím nebyly schopny udržet krok s hospodářským růstem tržních ekonomik. [44]

I Československo patřilo před rokem 1989 k totalitním režimům s výsadním postavením komunistické strany. Začleněním československého státu do východoevropských politických a ekonomických struktur, jež byly podřízeny Sovětskému svazu, byla vedle chybějících politických práv a občanských svobod značně omezena i státní suverenita. Ekonomický systém byl založen na tzv. všelidovém vlastnictví výrobních prostředků, kde rozhodující podíl měl státní a družstevní sektor, zatímco podíl sektoru soukromého byl zanedbatelný. Ekonomické rozhodování podléhalo státnímu plánování. *"Tento systém nerespektoval vztahy poptávky a nabídky, vedl k neefektivní alokaci a využívání zdrojů, nepodněcoval iniciativu, inovační úsilí a technický pokrok a v konečném důsledku vedl k hospodářské stagnaci, technologické zaostalosti, zhoršování životního prostředí, nedostatečnému uspokojování některých potřeb a nespokojenosti občanů. Na druhé straně tento systém poskytoval lidem relativní jistotu práce, sociálního zabezpečení, bydlení a cenové stability."*[35]

Direktivní ekonomický systém byl charakteristický specifickým cenovým systémem, založeným na víceokruhových dílčích cenách, stanovovaných direktivně centrální vládou, který vedl k subjektivismu a nemožnosti posuzovat objektivně ekonomické činnosti. Např. rozdíly mezi zahraničními a tuzemskými cenami byly jak u dovozů, tak u vývozů automaticky vyrovnávány z prostředků státního rozpočtu. Zahraniční obchod je státním monopolem. Typická byla centralizace finančních prostředků a jejich následné přerozdělování ve prospěch méně výkonných podniků na úkor výkonnějších ve formě státních subvencí. Docházelo tedy k potlačování ekonomických komparativních výhod či nevýhod. Ekonomika byla orientována na těžký průmysl, což vedlo k zaostávání sektoru služeb a utlumení tradičního lehkého, spotřebního průmyslu. Specifikem centrálně plánovaných ekonomik byl převis poptávky nad nabídkou při daných regulovaných cenách.[8] Uvedené charakteristiky vedly k postupné ekonomické degeneraci, zaostávání a propadu ve světovém žebříčku ekonomické úrovně zemí.

"V druhé polovině 80. let většina ideologicky nezatížených ekonomů došla k závěru, že je nemožné realizovat účinnou a funkční reformu existující soustavy centrálního řízení bez toho, aniž by byly změněny nebo úplně zrušeny jeho základní prvky. Přestože československá ekonomika stagnovala, nepotýkala se s existenciálními problémy a zásadní změnu si vyžádala teprve transformace politického systému po listopadu 1989."[17]

4.3 Období do vzniku samostatné České republiky 1990–1992

Období 1990–1992 je obdobím transformační recese, která byla způsobena celou řadou faktorů souvisejících s přechodem od centrálního plánování k tržní ekonomice. Výchozí ekonomická situace Československa ovlivnila i průběh transformace po roce 1989. Výhodou byla relativně vysoká ekonomická a životní úroveň, vybavenost domácností určitým spotřebním zbožím (televize, lednice), poměrně vysoká kvalifikační úroveň pracovní síly, rozvinutější infrastruktura, nízký veřejný i zahraniční dluh a blízkost k západním zemím. Negativně ovlivnila průběh transformace zejména praktická neexistence soukromého sektoru a značná centralizace řízení hospodářství, silná orientace zahraničního obchodu na východní trhy (zejména na Sovětský svaz), nerozvinutost sektoru služeb a orientace na těžký průmysl.[35]

Vzhledem k zaměření práce je nutné zmínit, že fiskální politika byla v době před rokem 1989 charakteristická vysokým zdaněním, komplikovaným daňovým systémem, velkým objemem sociálních transferů, subvencemi nebo vysokými výdaji na armádu. Ovšem byla dodržována tradice vyrovnaných rozpočtů. Snahou fiskální politiky v počátcích transformace bylo přispět ke stabilizaci československého hospodářství, proto byla poměrně restriktivní, jak dokládá tabulka. O míře restrikce v počátcích transformace se vedly značné diskuze. Udržovat rozpočty vyrovnané nebo přebytkové se dařilo až do roku 1996.[48]

Tabulka 9: Státní rozpočet v letech 1990–1992 (v milionech Kč)

	1990	1991	1992
Příjmy	296 195	389 348	451 898
Výdaje	292 846	406 804	468 528
Bilance	3 779	-17 456	-16 630

Zdroj: [48]

Transformace mohla být provedena dvěma způsoby:

- postupným zaváděním liberalizace, tedy graduálními změnami – postupná realizace transformačních kroků;
- šokovou terapií – provedení transformačních opatření v jednom časovém okamžiku, rychle a razantně. Výhodou je rychlost, ale hrozí nebezpečí ztráty kontroly nad celým procesem transformace.

Většina transformačních zemí zvolila cestu šokové terapie, nejinak tomu bylo v tehdejší Československé republice, kdy funkci federálního ministra financí vykonával Václav Klaus, který upřednostňoval hromadnou a rychlou privatizaci.[44]

Než přejdeme na rozbor jednotlivých let, předkládá autorka tabulku, která shrnuje vývoj makroekonomických ukazatelů za toto období. Vidíme, že transformační pokles začal již v roce 1990, ale k největšímu propadu došlo až v roce 1991. V roce 1992 se ekonomika odráží ode dna a dochází k oživení. S poklesem HDP je spjato zvýšení nezaměstnanosti a rostoucí míra inflace.

Tabulka 10: Vývoj míry inflace, nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v letech 1989–1992 (v %)

	1989	1990	1991	1992
Změna HDP	1,4	-1,2	-11,6	-0,5
Míra inflace	1,4	9,7	56,6	11,1
Míra nezaměstnanosti		0,66	4,13	2,57

Zdroj: data z [44][4][3]

4.3.1 Rok 1990

Rok 1990 byl prvním rokem transformace, reálně byl spíše rokem přípravným. K hlavním reformním krokům došlo v roce 1991. V září 1990 byl schválen scénář celé ekonomické transformace. Byl přijat zákon o soukromém podnikání (zákon č. 105/1990 Sb.), zákon o akciových společnostech a došlo k novelizaci zákona o státním podnikání z roku 1988. I přes tyto změny však soukromý sektor tvořil v roce 1990 jen 4 % HDP. Oddělením Státní banky československé od komerčních bank vznikl dvoustupňový bankovní systém.

V květnu federální vláda rozhodla o odstranění záporné daně z obratu u potravin.⁸ Reformátoři usilovali o zachování veřejné podpory pro proces transformace, z toho důvodu byl souběžně zaveden tzv. státní vyrovnávací příspěvek ve výši 140 korun, který dostávali

⁸ Tato daň představovala dotaci do cen spotřebního zboží.

všichni občané. Zrušení daně z obratu se projevilo ve zvýšení cen potravin o 24 % a následném poklesu poptávky po zemědělské produkci. Později došlo k nárůstu cen osobní železniční dopravy (o 100 %), autobusové dopravy (o 30 %) a ceny paliv se zdvojnásobily, a to z důvodu postupnému přiblížení tržním (světovým) cenám.

Velmi obtížným problémem se ukázalo nastavení směnných kurzů. V průběhu roku 1990 došlo ke třem devalvacím (8. ledna o 16,6 %, 15. října o 55,3 % a 28. prosince o dalších 16 %). Vláda se rozhodla pro režim fixního kurzu. Vývoj kurzu v průběhu roku 1990 je zaznamenán v tabulce. [48]

Tabulka 11: Směnné kurzy československé koruny k americkému dolaru

	31. 12. 1989	31. 3. 1990	30. 6. 1990	30. 9. 1990	31. 12. 1990
Obchodní kurz	14,29	16,81	16,51	15,71	28,00

Zdroj: [48]

"Nejtěžším politickým rozhodnutím mé kariéry byla bezesporu devalvace koruny v roce 1990," řekl prezident Václav Klaus na semináři Vysoké školy ekonomické k 20 letům bankovních reforem.[18]

Jak píše Klaus, naším specifikem byla přísná monetární a fiskální politika. Československo bylo jednou z mála zemí, která hned na počátku transformace v roce 1990 prováděla restriktivní fiskální i monetární politiku. *"Vláda omezila výdaje proti dříve schválenému rozpočtu a rozpočet byl sestaven jako přebytkový. Významným nástrojem restrikce bylo rušení subvencí pro podniky."* [48]

4.3.2 Rok 1991

Na počátku roku 1991 došlo k liberalizaci cen, liberalizaci zahraničního obchodu a k zavedení směnitelnosti měny. Cílem liberalizace bylo oproštění se od praktik centrálního plánování a zavedení svobodného tržního prostředí. Liberalizace představovala volnou tvorbu cen a svobodu podniků ve výběru dodavatelů. Transformace byla založena i na deregulaci, tedy uvolnění podmínek pro podnikatelskou činnost. Výsledkem těchto opatření bylo snížení produkce a prudký růst cen, čímž se vyjevila potlačená inflace z předchozích let. Zánik RVHP a rozpad východních trhů přispěl k hospodářskému poklesu.[44] Během transformace došlo k poklesu reálných mezd. Příčin bylo několik: pohyby ziskové marže po liberalizaci cen, snížení produkce a produktivity práce. Z důvodu poklesu byla zavedena regulace mezd. K silnému poklesu produkce přispěla i restriktivní hospodářská politika, která se soustředila na boj s inflací. [19]

V roce 1991 započala tzv. malá privatizace ve službách a malých provozovnách (restaurace, obchody). Byla ukončena již v roce 1993 díky výkupu ve veřejných aukcích. Do státní pokladny šlo z malé privatizace přibližně 45 miliard korun (Česká republika 31 miliard Kčs a Slovenská republika 14,5 miliard Kčs).[17] Složitější situace nastala u privatizace velkých podniků. Domácí ani zahraniční investoři neprojevíli zájem o velké množství podniků určených k privatizaci. Československá vláda se proto rozhodlo použít kuponovou privatizaci, která měla celý proces urychlit. Vlna kuponové privatizace byla ukončena v roce 1994.⁹ Kuponová privatizace probíhala následovně: lidé obdrželi od státu kupony, které mohli podle svého uvážení směřovat za akcie přibližně 1700 privatizovaných podniků. I přes výtky mnoho našich politiků i ekonomů, byla touto metodou privatizována téměř polovina státního majetku.[13]

4.3.3 Rok 1992

I v roce 1992 byla fiskální politika poměrně restriktivní – rozpočet skončil prakticky vyrovnaný. Došlo k omezení výdajů jako procenta HDP. V roce 1989 byl podíl veřejných výdajů na HDP 72,3 % do roku 1992 tento ukazatel pokles na 47,5 %. V měnové politice v průběhu roku docházelo ke změnám. Zpočátku centrální banka zmírnila monetární restrikcii, snahou bylo přispět k obnovení hospodářského růstu. Ke konci roku ovšem centrální banka přitvrdila a úrokové sazby se opět zvýšily. [48]

Nerovnoměrný vývoj a vzniklé rozdíly mezi republikami v období transformace měly silný politický dopad. Volbami v roce 1992, které vyhrála v České republice Občanská demokratická strana v čele s Václavem Klausem a na Slovensku Hnutí za demokratické Slovensko pod vedením Vladimírem Mečiarom, vyvrcholily spory o kompetence mezi Českou a Slovenskou republikou, které vedly k rozdělení federace na dva samostatné státy. Podle názorů mnoha autorů rozpad zpomalil postup ekonomických reforem. [35]

4.4 Transformační oživení 1993–1996

V letech 1993–1996 se ekonomická situace po propadu v předcházejícím období poměrně rychle stabilizovala a období let 1993–1996 se stalo obdobím silného ekonomického růstu. V roce 1993 výroba stagnovala, v roce 1994 začíná vzestup české ekonomiky, který vrcholí v roce 1995 a zpomaluje v roce 1996. Vývoj změny HDP, inflace a nezaměstnanosti v jednotlivých letech je zaznamenán v tabulce. Z tabulky je patrné, že se jedná o období, kdy ekonomika dosahovala vysokých temp růstu, při souběžné stabilní míře inflace a nízké nezaměstnanosti.

⁹ Slovensko po rozdělení Československa kuponovou privatizaci zastavilo.

Tabulka 12: Vývoj míry inflace, nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v letech 1993–1996 (v %)

	1993	1994	1995	1996
Změna HDP	0,1	2,2	5,9	4,0
Míra inflace	20,8	10,0	9,1	8,8
Míra nezaměstnanosti	3,5	3,2	2,9	3,5

Zdroj: data z [36][4][3]

4.4.1 Rok 1993

1. 1. 1993 vznikají dva samostatné státy – Česká republika a Slovenská republika. Od této kapitoly bude předmětem práce vývoj ekonomiky v České republice. Již začátkem února došlo k oddělení měny. Za nejvýznamnější události roku 1993 můžeme považovat provedení daňové reformy a ukončení procesu malé privatizace. Po vydání akcií z první vlny kuponové privatizace zahájila činnost Burza cenných papírů a RM-systém. Ke změnám došlo i v oblasti sociálního a nemocenského pojištění a podpor v nezaměstnanosti.[35]

Daňová reforma byla nedílnou součástí probíhajících hospodářských reforem. S dosavadním daňovým systémem bylo nastolení tržní ekonomiky takřka nemyslitelné, daně byly nespravedlivé, neefektivní a neprůhledné. Typickými znaky tehdejších daní byly: diferencovanost ve vztahu k různým subjektům (existovalo odlišné zdanění státních podniků a zemědělských družstev, živnostníků a zaměstnanců), převažující význam daní placených státními podniky (někdy i více než 90 % daní ve státním rozpočtu pocházelo z daní státních podniků, prostředky z výnosů těchto daní byly masivně přerozdělovány), zavádění tzv. kriteriálních odvodů (prostředek na působení chování podniků), nízké majetkové daně, odrážející deformované vlastnické vztahy.[21]

Cílem daňové reformy bylo zejména:[22]

- vytvořit daňový systém, který by byl slučitelný s tržní ekonomikou,
- vytvořit spravedlivý, efektivní jednoduchý daňový systém,
- omezit přerozdělování mezi subjekty,
- snížení daňové kvóty,
- snížení daně podniků,
- posílení daní nepřímých a daní jednotlivců,
- omezení daňových úniků,

- vytvoření moderní správy daní,
- zavedení nových daní:
 - daně z přidané hodnoty,
 - daň z příjmu právnických a fyzických osob,
- oddělení příspěvků na sociální zabezpečení a jejich směrování do nově vytvořených mimorozpočtových fondů.

Státní rozpočet byl na konci roku 1993 vyrovnaný, i když mnoho autorů píše pouze o formální vyrovnanosti (např. Sojka píše o tom, že rozpočet byl reálně deficitní, protože zahrnoval příjmy z privatizace a nepokryval schodky v transformačních institucích). Tohoto roku došlo k nárůstu inflace, zejména díky provedené daňové reformě. Vláda se v druhé polovině roku uchýlila opětovně k mzdové regulaci, protože se domnívala, že i vzestup mezd má podíl na růstu cen.

4.4.2 Rok 1994

Rok 1994 začíná relativně nízkou inflací v porovnání s rokem předcházejícím. Dalo by se říci, že se ekonomika již dostala z transformační recese. V průběhu roku 1994 probíhala II. vlna kuponové privatizace. Fiskální pozice se zdála být zdravá a rozpočet byl přebytkový. Někteří autoři nicméně upozorňují na již zmíněnou skutečnost, že kdyby nebylo příjmů z privatizace, státní rozpočet by přebytkový nebyl. V rámci fiskální politiky měla vláda snahu snižovat vládní výdaje, stejně jako daňové zatížení (viz tabulka), při současném úsilí o vyrovnanost státního rozpočtu. [48]

Tabulka 13: Daňová kvóta v ČR v letech 1993–2001

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Daňová kvóta (v % HDP)	26,4	24,8	23,7	22,8	21,7	21,2	21,9	21,9	21,5
Složená daňová kvóta (zahrnuje soc. a zdrav. poj.)	43,0	41,4	40,1	39,3	38,6	37,9	38,9	39,0	38,8

Zdroj: [48]

4.4.3 Rok 1995

V roce 1995 se zrychluje hospodářský růst, který je ovšem kompenzován narůstající ekonomickou nerovnováhou. Tímto vývojem byl ohrožován fixní kurz, který byl tlačěn k apreciaci. Přestože rok 1995 je označován rokem transformačních úspěchů a příznivých makroekonomických čísel, není bohatý na reformy. Za významné lze považovat přistoupení

České republiky do OECD, s čímž souvisí zavedení vnější směnitelnosti měny. Tento krok znamenal odstranění většiny omezení pro volný pohyb kapitálu a příliv kapitálu, a tudíž další tlak na apreciaci koruny. [35]

Přímé zahraniční investice vytvářely předpoklady k růstu a zlepšení kvality produkce v jednotlivých odvětvích a představovaly významnou složku kapitálových přílivů do české ekonomiky. Nerovnoměrný příliv je způsoben procesem privatizace a vstupem velkých investic v jednotlivých letech. Například v roce 1990 to byla investice do automobilky Škoda, v roce 1995 do SPT Telecom. [50]

Tabulka 14: Vývoj přímých zahraničních investic v letech 1990–1996

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Zahr. investice v mld. Kč	1,1	15,4	28,4	16,6	24,8	67,9	38,8

Zdroj: [50]

Ekonomický růst dosahoval takových hodnot, že se začalo mluvit o přehřívání ekonomiky. Jak bylo dříve řečeno, růst se neprojevoval vzestupem tempa růstu cenové hladiny, ale nerovnováhou obchodní bilance. Ke vzniklé nerovnováze přispívalo i zhodnocení koruny.[48]

Fiskální politika sledovala cíle ve snížení podílu rozpočtových výdajů na HDP, stabilizaci nominální úrovně vládního dluhu a vyrovnanosti běžného hospodaření rozpočtu. Hospodaření rozpočtu skončilo přebytkem 7,2 mld. Kč. Na rozdíl od předchozích let nebyl tento přebytek dosažen výdajovými úsporami, nýbrž rostoucími daňovými příjmy v návaznosti na vývoj ekonomiky. Vláda i jako v předchozích letech snižovala daňové zatížení. Byla snížena sazba u daně z příjmu právnických osob ze 42 % na 41 %, zároveň došlo ke zvýšení hranice pro placení měsíčních záloh. Sazba u daně z přidané hodnoty byla taky snížena z 23 % na 22 %. Ve složení zadluženosti byl zaznamenán pokles zahraniční dluhu na úkor nárůstu dluhu domácího.

Objem privatizovaného majetku v roce 1995 činil 861 mld. Kč, což činili 93 % majetku, který byl určen k velké privatizaci. Následkem privatizace se postupně zvyšoval podíl soukromé sféry na tvorbě HDP. Podle dat ČSÚ činil tento podíl 63,8 %. [49]

4.4.4 Rok 1996

I v roce 1996 pokračoval ekonomický růst, ale již došlo k poklesu jeho tempa ve srovnání s rokem 1995. Na stále větší problémy s platební bilancí a udržitelností směnného kurzu, v důsledku značného přílivu zahraničního kapitálu, Česká národní banka zareagovala

rozšířením pásma pro pohyb kurzu koruny z +/- 0,5 % na +/-0,75 %. Rostoucí nerovnováhu, která měla svůj původ v předstihu růstu domácí poptávky před domácí nabídkou, řešila Česká národní banka zvýšením úrokových sazeb a povinných minimálních rezerv, monetární politika je tedy značně restriktivní. Vzhledem ke konání voleb se politici k nepulární restriktivní fiskální politice nechtěli uchýlit. [35]

Negativně se na hospodářském vývoji ČR v roce 1996 podepsal slabý hospodářský růst ve státech, s nimiž jsme obchodovali. Tento negativní jev se projevil ve snížené poptávce po českém zboží. Přestože růst domácí poptávky zpomalil, zůstala domácí poptávka silná, a to zejména z důvodu rychlého růstu reálných mezd a investic. Stále přetrvávající mzdový růst nekoresponduje s vývojem národohospodářské produktivity práce a zhoršuje makroekonomickou rovnováhu. Domácí poptávka rostla rychleji než domácí tvorba produktu a podíl dovozu na vytvořeném HDP se dále zvýšil.

Současné působení vnějších podmínek a oslabení dynamiky domácí poptávky mělo vliv na mírné snížení dynamiky hospodářského růstu, ale především na vývoj obchodní bilance a v souvislosti s tímto i na deficit běžného účtu platební bilance, který dosáhl 121 mld. Kč.

Rozpočtová politika byla charakterizovaná nižší dynamikou daňových příjmů, která byla doprovázena rostoucími požadavky na výdaje státního rozpočtu. Vzhledem k situaci na straně příjmů byla vláda nucena ke snížení výdajů státního rozpočtu. Ale i přes tuto restriktci výsledek hospodaření rozpočtu skončil schodkem 1,6 mld. Kč. Příčinou problémů nenaplnění rozpočtových příjmů mohlo být i další snižování daňové kvóty. Došlo ke snížení daně z příjmů právnických osob o 2 %, fyzických osob o 3 % i zvýšení základní odpočitatelné položky daně z příjmů fyzických osob.[50]

4.5 Opětovná recese 1997–1999

Hospodářská recese začala ve třetím čtvrtletí roku 1997 a skončila v druhém čtvrtletí roku 1999. Byla výsledkem působení celé řady faktorů, jak makroekonomických, tak mikroekonomických. Prolínaly se faktory krátkodobé s dlouhodobými i vnitřní s vnějšími. Restriktivní hospodářská politika (fiskální, monetární i mzdová) v předchozím období vedla k poklesu domácí poptávky. To sice znamenalo snížení deficitu obchodní bilance, ale na úkor vyvolání hospodářské recese. Recese v letech 1997–1999 byla též výsledkem nahromaděných a dostatečně neřešených problémů transformace, které souviseli s privatizací, nevyjasněnými vlastnickými vztahy, častými novelizacemi, nedostatečným vynucováním právních norem. Ke zmíněnému se přidaly i zhoršené vnější faktory, především špatná situace na světových trzích. *"Z uvedeného vyplývá, že i značně přísná makroekonomická politika nemusí nutně vést*

k žádaným výsledkům v případě, že se neopírá o strukturální reformy, o procesy restrukturalizace a modernizace v podnikové sféře a v bankovníctví, které by vedly k vyšší efektivnosti ve využití výrobních zdrojů a tím i k vyšší výkonnosti ekonomiky."[35]

Ke zhoršené ekonomické situaci přispívala i politická nestabilita, kdy docházelo k častému střídání vlád. V listopadu 1997 podává vláda Václava Klause demisi, v lednu 1998 je ustavena prozatímní vláda Josefa Tošovského a v červnu se stává vítězem mimořádných voleb Česká strana sociálně-demokratická, která sice nezískává parlamentní většinu, ale opoziční smlouva s opozicí (s Občanskou demokratickou stranou) ji umožňuje vytvořit menšinovou vládu v čele s Milošem Zemanem.[35]

Období je charakteristické významným poklesem ekonomického růstu a pokračující makroekonomickou nerovnováhou, která se projevuje nesouladem mezi růstem domácí poptávky a růstem HDP, tedy růstem domácí nabídky. Meziroční ekonomický růst byl obnoven až v roce 1999, jak je patrné z tabulky. Růst cenové hladiny se podařilo zastavit v roce 1999, na konci sledovaného období. Nezaměstnanost má rostoucí trend po celé období recese. V průběhu roku 1999 se míra nezaměstnanosti oproti roku 1997 téměř zdvojnásobila. Takto výrazný růst znamenal jistý tlak na státní rozpočet.

Tabulka 15: Vývoj míry inflace, nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v letech 1997–1999 (v %)

	1997	1998	1999
Změna HDP	-0,7	-0,8	1,3
Míra inflace	8,5	10,7	2,1
Míra nezaměstnanosti	5,2	7,5	9,4

Zdroj: data z[36][4][3]

4.5.1 Rok 1997

Na samém počátku roku se vyjevila samá nepříznivá fakta a to: vysoký deficit běžného účtu platební bilance, růst mezd převyšující růst produktivity práce, nadhodnocený kurz měny, zpomalení tempa ekonomického růstu, rostoucí fiskální deficit.[35] Zahraniční investoři začali ztrácet důvěru a domnívali se, že kurz koruny je nadhodnocen, nastal tedy odliv zahraničního kapitálu, což se projevilo měnovou krizí a následnou depreciaí koruny. Závažným problémem se stává rychle rostoucí nezaměstnanost.[44]

Pro vývoj domácí poptávky byl charakteristický pokles všech jejích základních složek. Nejvýrazněji však poklesla investiční a vládní poptávka. Pokles domácí poptávky byl způsoben restriktivní měnovou a fiskální politikou, které sledovaly snižování nerovnováhy

mezi domácí nabídkou a poptávkou. Tato nerovnováha byla jedním z nejvýznamnějších faktorů vnější nerovnováhy.

Hlavní cíle rozpočtové politiky sledovaly především stabilitu makroekonomického prostředí, a to dosažením přebytkovosti veřejných rozpočtů, restrikcí vládní spotřeby, snížením přerozdělovacích procesů a omezením dynamiky růstu mezd v rozpočtových organizacích. Celá situace byla komplikována červencovými povodněmi, jejichž důsledky byly z části kryty z mimorozpočtových zdrojů.[51] Celkové škody ničivých záplav se odhadují na 60 mld. Kč a ztráty rozpočtu z důvodu nižších odvodů na 10 mld. Kč. [48]

Vláda reagovala fiskální restrikcí v podobě tzv. balíčků. 16. dubna byl přijat první balíček opatření – Korekce hospodářské politiky a další transformační opatření. Opatření měla zlepšit makroekonomickou rovnováhu snížením rozpočtových výdajů, zpomalením růstu mezd a omezováním dovozů spotřebního zboží. Balíček obsahoval i návrh systémových opatření, která měla dlouhodobější charakter, směřující k řešení institucionálních a legislativních problémů. Po měnové krizi 28. května byl přijat i druhý balíček – Stabilizační a ozdravný program, který ještě více zesílil restriktivní charakter hospodářské politiky. Došlo ke zmrazení mezd ve vládním sektoru a ke snížení dalších výdajů rozpočtu. Výdajovou restrikcí byly postiženy zejména investiční výdaje rozpočtových a příspěvkových organizací. V souhrnu oba rozpočtové balíčky přispěly ke snížení rozpočtových výdajů pro rok 1997 o 42 mld. Kč. Hospodaření státního rozpočtu i přes provedené škrty skončilo v závěru roku schodkem 15,7 mld. Kč. Hlavní příčinou bylo nenaplnění příjmů v důsledku povodní a vyšší čerpání prostředků na důchody. Navíc muselo dojít na straně výdajů k uhrazení ztráty Konsolidační banky, cca 5 mld. Kč.[51]

Česká národní banka nebyla schopna udržet kurz koruny ve fluktuálním pásmu, situace vrcholí zavedením plovoucího kurzu koruny. Počínaje rokem 1998 byla přijata strategie přímého cílení na inflaci.[35]

4.5.2 Rok 1998

Prozatímní vláda Josefa Tošovského zahájila přípravu programových dokumentů (Hospodářská strategie vstupu do EU) a uskutečnila opatření ke zlepšení právního rámce. Vládní program nové menšinové vlády v čele s Milošem Zemanem se zaměřuje na oživení ekonomiky a urychlení přípravy vstupu do EU.

Hlavní příčinou poklesu HDP v roce 1998 byla deprese domácí poptávky, která byla z části kompenzována pozitivní změnou čistého vývozu zboží a služeb. Nejvýznamnější

složka domácí poptávky spotřeba domácností reálně poklesla o 2,2 %, hlavním důvodem bylo snížení reálných mezd. [35]

Státní rozpočet byl sestaven jako vyrovnaný, ale vzhledem k neočekávaným výdajům skončil schodkem 29,3 mld. Kč. Mimořádné výdaje tvořily především transferové platby (vyšší odvody zdravotního pojištění za státní zaměstnance a nepracující obyvatelstvo, úhrada ztráty Konsolidační banky za rok 1997, proplacení státní záruky České spořitelně a jiné), dále pak výdaje na vládní spotřebu (mimořádné volby, úhrada kurzových rozdílů). [52]

4.5.3 Rok 1999

Výsledky ekonomiky České republiky vypovídají o dostávání se z fáze recese. V druhé polovině roku bylo zaznamenáno určité oživení, i když stále ještě nepřilíš výrazné. Makroekonomický vývoj znamenal pokrok v dosahování vnitřní a vnější ekonomické rovnováhy. K obnovení vnitřní rovnováhy přispěl pokles inflace. Míra inflace byla dosud nejnižší za celé období transformace. Důvodem bylo přibrzdění deregulace cen usměrňovaných státem a pokles cen potravin. Obnovená důvěra v Českou republiku byla signalizována přílivem zahraničního dlouhodobého kapitálu, který přispívá k tvorbě nových pracovních míst. Ekonomický růst byl podpořen zvýšením výdajů domácností a významně se podílel i zahraniční sektor, kdy vývozy rostly rychleji než dovozy. Právě export způsobil výrazné oživení ekonomiky v roce 1999.

Fiskální politika se zaměřila na vytvoření podmínek pro obnovu hospodářského růstu a přípravu vstupu České republiky do EU. Od vzniku samostatné České republiky to bylo poprvé, co byl rozpočet sestaven jako schodkový (ve výši 31 mld. Kč). Výše veřejného dluhu se vyšplhala na 297,8 mld. Kč, což činilo 16,2 % podílu HDP. [53] Schodek státního rozpočtu měl být použit na investice do dopravní a jiné infrastruktury, do bydlení, na podporu malých a středních podnikatelů.

Byl zpracován vládní dokument "Hospodářská strategie vstupu do EU", na který navázal střednědobý rozpočtový výhled a dlouhodobý měnový výhled České národní banky. V těchto dokumentech byla mimo jiné stanovena hospodářská politika pro rok 2000. Pilíře strategie jsou: prosazování konkurenceschopnosti domácí výroby, růst hospodářství, udržení vysoké zaměstnanosti a solidarity.[62]

4.6 Obnovení růstu 2000–2008

Období let 2000–2008 je charakteristické především vysokým tempem ekonomického růstu, jak dokládá tabulka, ale také výraznými deficity jak státního rozpočtu, tak veřejných

rozpočtů. V souvislosti s tímto, je nutné zmínit neustálý růst veřejného dluhu v těchto letech. Z tabulky vyplývá, že vývoj inflace byl značně kolísavý, kdy se hodnoty míry inflace pohybují v rozmezí 0,1–6,3 %. Míra nezaměstnanosti se po celé období pohybuje kolem hodnot 9–10 %, až v posledních třech letech můžeme pozorovat pokles. V dalších podkapitolách bude sledován vývoj v jednotlivých letech.

Tabulka 16: Vývoj míry inflace, nezaměstnanosti a změny HDP v ČR v letech 2000–2008 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Změna HDP	3,6	2,5	1,9	3,6	4,2	6,1	6,8	6,1	2,5
Míra inflace	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3
Míra nezaměstnanosti	8,78	8,9	9,81	10,3	9,47	8,88	7,67	5,98	5,96

Zdroj: [36][37][4][3]

4.6.1 Rok 2000

Pozitivní vývoj ekonomiky v roce 2000 navázal na obrat ekonomiky k růstu ve druhé polovině roku 1999. Faktorem růstu byla stále trvající restrukturalizace podniků a zvýšený příliv zahraničního kapitálu, zejména realizace přímých zahraničních investic. V souvislosti s tímto se pozitivně vyvíjel i počet nezaměstnaných. Za zmínku stojí privatizace České spořitelny rakouskou Erste Bank. V Pravidelné zprávě o pokroku kandidátských zemí v přípravě na členství v EU Evropská komise ocenila urychlení procesu harmonizace práva, avšak kritice byla podrobena reforma státní správy, soudnictví a pasivita v boji proti korupci a hospodářské kriminalitě. [35]

Na příznivý inflační vývoj z roku 1999 se nepodařilo navázat z důvodu působení vnějších nákladových tlaků (vývoj cen na světových trzích, zejména růst cen energetických surovin) a meziročního oslabení devizového kurzu koruny vůči dolaru. S tím spojený růst dovozních cen měl negativní dopad na vnější nerovnováhu. V roce 2000 došlo k výraznému prohloubení deficitu běžného účtu platební bilance, které pokračovalo i v následujících letech. Finanční účet skončil značným přebytkem, což je důsledkem již zmíněného přílivu zahraničního kapitálu do české ekonomiky.

Stejně jako v letech předcházejícím, i v roce 2000, se fiskální politika orientovala na podporu ekonomického růstu, Vláda pokračovala ve fiskální expanzi. Výdaje šly ve větším rozsahu do oblasti dopravní infrastruktury a bydlení. Zmíněné výdaje a zvýšené mandatorní výdaje vedly k sestavení schodkového státního rozpočtu. V průběhu roku došlo ještě k nárůstu

schváleného schodku, který byl v konečné výši 46 mld. Kč.[54] Stále více se projevuje neúprosné narůstání státního zadlužení, které v následujících letech ještě kulminuje.

4.6.2 Rok 2001

Hospodářský růst v roce 2001 navázal na růst z roku 2000. Příznivě působila konjunktura na západě, a s tím související zastavení růstu cen ropy. Konjunktura ovšem v průběhu roku slábla, ale i to česká ekonomika ustála. Hlavním faktorem růstu hospodářství byla domácí poptávka, zejména konečná spotřeba domácností, ale i vzestup investic, tedy tvorba fixního kapitálu vlivem přílivu přímých zahraničních investic. Míra inflace se zvýšila o 4,7 % z důvodu cenových deregulací – navýšili se ceny nájemného, elektřiny, plyny, poštovních služeb a další.[48] Ovšem oživení ekonomiky nevedlo k poklesu míry nezaměstnanosti, dokonce došlo k jejímu růstu.

K významnějším událostem tohoto roku můžeme zařadit privatizaci Komerční banky, Transgasu a Unipetrolu. A snad i pozitivní hodnocení Evropské komise, která ve své zprávě konstatuje plnění kodaňských politických kritérií a existenci fungující tržní ekonomiky. [35]

Fiskální politika byla expanzivní. Státní rozpočet skončil vyšším deficitem, než byl schválen. Předpokládaný deficit činil 49 mld. Kč, ve skutečnosti dosáhl 68 mld. Kč. Důvodem byly výdaje na úhradu ztráty Konsolidační banky z roku 1999, na úhradu škod za sucho a náhrady za "kampeličky". Na druhé straně byl deficit částečně omezen vyššími daňovými příjmy. Veřejný dluh neustále narůstá. V oblasti daní byla vláda zaměřena na přizpůsobení se požadavkům EU, důraz byl kladem hlavně na nepřímé daně. Významnou změnou prošla právní úprava u spotřebních daní (zejména u daně z tabáku). [63]

4.6.3 Rok 2002

Rok 2002 pokračoval hospodářským růstem ekonomiky, avšak pomalejším tempem než tomu bylo v roce 2000 a 2001. Důvodem zpomalení byla řada nepříznivých faktorů: zpomalení světové ekonomiky, slabá zahraniční poptávka, nadměrné posilování kurzu koruny k euru a také ničivé povodně. Zpomalení hospodářského růstu je spojováno i s vývojem inflace (míra inflace byla nejnižší od počátku transformace), který byl ovlivněn i snížením dovozních cen, poklesem cen potravin a nízkým nárůstem regulovaných cen.[55]

Hlavním tahounem ekonomiky byl vzestup soukromé spotřeby domácností, který byl ještě umocněn zmiňovanou rekordně nízkou inflací a několikerým snížením úrokových sazeb Českou národní bankou. Zpomalení růstu ekonomiky, mělo za následek další zvýšení nezaměstnanosti. Povodně se negativně podepsaly i na bilanci služeb z důvodu poklesu

poptávky zahraničních turistů. Naopak pasivum obchodní bilance se zmenšilo, přispěly k tomu zlepšující se směnné relace.[48] V roce 2002 byl zaznamenán rekordní příliv kapitálu, příliv zahraničních investic značně zvýšila končící privatizace bank a podniků.[66]

V roce 2002 došlo k dodržení schváleného rozpočtu s deficitem 46 mld. Kč. Důvodem deficitu bylo pomalejší tempo růstu HDP a růst mandatorních výdajů.[64]

Na konci roku 2002 byla úspěšně uzavřena předvstupní jednání České republiky s EU. Zpráva Evropské komise o pokroku kandidátských zemí v přípravě na členství v EU byla pozitivnější než v roce 2001. Zpráva upozorňovala na hrozbu fiskální nevyrovnanosti, naopak kladně hodnotila oblast bankovníctví a měnové politiky, zejména vysoké tempo změn v legislativě a ukončení privatizačního procesu.[55]

4.6.4 Rok 2003

V roce 2003 došlo ke zrychlení růstu ekonomiky, taženou především spotřebitelskou poptávkou. Zvýšila se i hrubá tvorba fixního kapitálu. Přes pozitivní vývoj ekonomiky došlo k nárůstu nezaměstnanosti, vyšplhala se nad 10 %.[48] Snížení inflace v roce 2002 pokračovalo ještě v roce 2003, v několika měsících byla zaznamenána dokonce deflace. Podle analytiků nebyla mimořádně nízká inflace pouze výsledkem realizace měnové politiky České národní banky, ale byla důsledkem působení mnoha faktorů: posílením české koruny vzhledem k euru, poklesem dovozních cen, nedostatečným růstem ekonomiky ve státech EU a také vnitropolitickou situací. ČNB přistoupila k trojímu snížení úrokových sazeb. Právě nízká inflace a snížené sazby (i z minulých let) podporovaly ekonomický růst. Vzhledem k situaci v zahraničí došlo k oslabení zahraniční poptávky. V roce 2003 byly prakticky završeny systémové a legislativní změny tak, aby se Česká republika mohla stát členem EU.[56]

Schodek běžného účtu platební bilance dosáhl 6,2 % HDP, překročil tedy kritickou hranici 5 %. Dochází k nárůstu odlivu peněžních výnosů do zahraničí. Mezera v běžném účtu byla do jisté míry překryta přílivem investic, hlavně přílivem zahraničního kapitálu, i přesto že v roce 2003 značně poklesl.

Hluboké deficity pokračovaly i v roce 2003. V roce 2003 dosáhl schodek státního rozpočtu rekordní sumy 109 mld. Kč, při příjmech 699,6 mld. Kč a výdajích 808,7 mld. Kč, kde největší část tvoří transfery obyvatelstvu. Příjmy byly nižší než v roce 2002, zatímco výdaje meziročně vzrostly o více než 7%. Celkový veřejný dluh stále prudce stoupá, zejména se na tom podílí ztráty Konsolidační agentury. Za tři roky došlo k navýšení o 225 mld. Kč. Špidlova vláda na situaci rostoucího zadlužení reagovala přípravou reformy veřejných financí. Plán reformy byl z většiny založen na krácení státních výdajů, částečně investic, ve větší míře

ovšem výdajů na platy ve veřejném sektoru a výplaty sociálních dávek. Změny na příjmové straně tvořily menší část. Reforma měla přispět k naplnění Maastrichtských kritérií, tedy k tomu, aby deficit veřejných financí byl do roku 2008 snížen pod 3 %HDP. Reforma byla realizována od roku 2004.[65]

Reforma veřejných financí

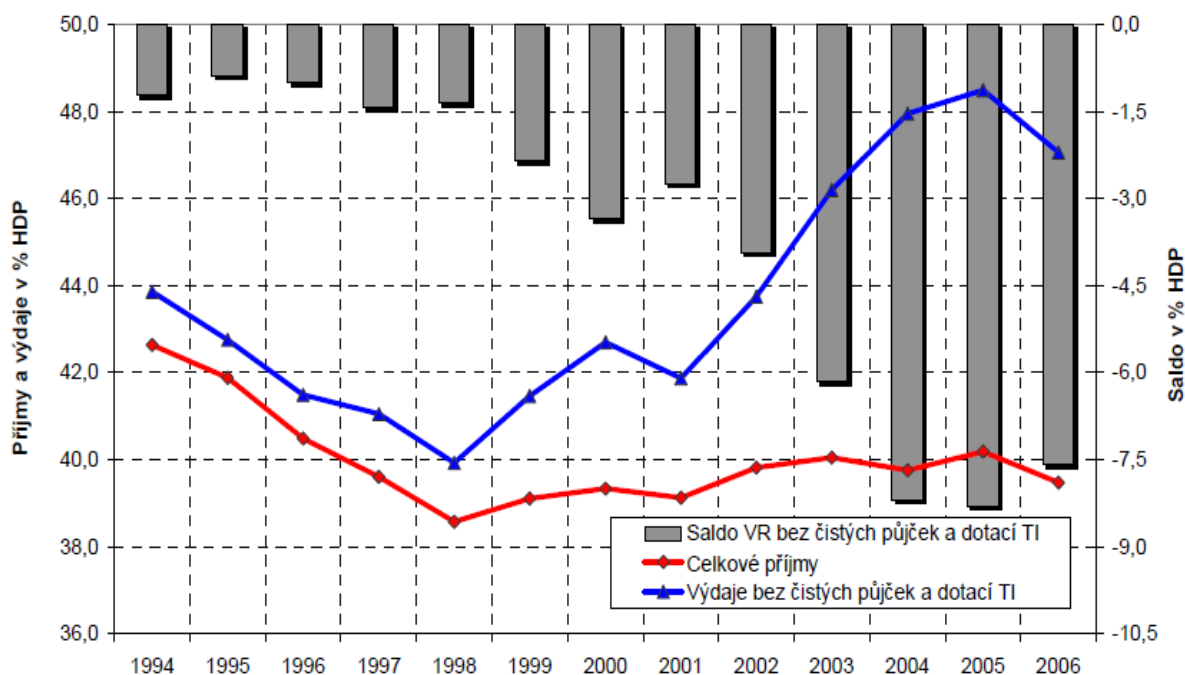
Prohlubování deficitů je důsledkem rozevírajících se nůžek mezi příjmy a výdaji veřejných rozpočtů. Na jedné straně dochází k autonomnímu poklesu složené daňové kvóty a na druhé k růstu výdajů, zejména mandatorních položek. Vývoj růstu mandatorních výdajů je zaznamenán v tabulce. Do mandatorních výdajů jsou zahrnuty i quasi-mandatorní výdaje (výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti, výdaje na obranu, mzdy a platy v rozpočtové sféře a předurčené kapitálové výdaje).

Tabulka 17: Vývoj celkových mandatorních výdajů

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Mandatorní výdaje celkem (% z výdajů SR)	67,8	71,0	73,4	75,1	74,7	75,4	80,1	83,5	81,4
Celkem (% z HDP)	21,2	22,0	22,9	23,1	23,4	24,0	24,4	25,5	26,3

Zdroj: [33]

Z následujícího grafu je patrné, že růst deficitů veřejných rozpočtů není způsoben úhradou nákladů transformace v podobě transferů vynakládaných státním rozpočtem a fondem národního majetku do transformačních institucí na pokrývání jejich ztrát, jak se často uvádí. Příjmy i výdaje v grafu jsou očištěny od vliv transformčních operací. Graf jasně dokumentuje, že růst výdajů je vysoký i po očištění. Vývoj v letech 2004 až 2006 vychází z předpokladu, že ani na příjmové, ani na výdajové straně veřejných rozpočtů nebudou podniknuty žádné úpravy.

Obrázek 16: Graf znázorňující vývoj příjmů, výdajů a deficitů veřejných rozpočtů v letech 1994–2006

Zdroj: [33]

Fiskální politika přestává plnit úlohu makroekonomického stabilizačního nástroje, tedy když ani růstová fáze hospodářského cyklu nedokáže zastavit trend narůstání deficitů. Reforma měla být realizovaná jako souhrn opatření jak na straně příjmové, tak výdajové. Jelikož hlavním důvodem deficitů veřejných rozpočtů jsou výdaje, je pozornost v převážné většině určena právě jim. Nyní k jednotlivým opatřením.

Na straně příjmů došlo ke změnám zejména u nepřímých daní. K 1. lednu 2004 došlo k přesunu určitého zboží a služeb ze snížené do základní sazby. Ke zvýšení spotřební daně z lihu z 234 Kč/litr čistého lihu na 265 Kč/litr, dále pak z tabákových výrobků. Byly zvýšeny sazby daně u bezolovnatého benzínu a motorové nafty. Významná změna byla provedena ještě u sazby daně z příjmů právnických osob, která byla postupně v jednotlivých letech snižována. V roce 2004 na 28 %, v roce 2005 na 26 % a v roce 2006 na 24 %. Změny proběhly i u dalších daní, ale ty už nebyly pro státní rozpočet tak významné.

Na straně výdajů proběhly následující změny. Bylo schváleno zvyšování věkové hranice pro odchod do důchodu (hranice 63 let pro muže i ženy), dále zrušení možnosti dočasně kráceného starobního důchodu při předčasném odchodu do důchodu. Byla provedena redukce hodnocení doby studia pro účely důchodového pojištění. Reforma obsahovala změny v oblasti nemocenského pojištění, dávek státní sociální podpory a sociální péče, veřejného zdravotního pojištění a také se měly změnit platy ve veřejném sektoru. Rovněž byla vládě uložena povinnost sestavovat střednědobé výdajové rámce.[33]

4.6.5 Rok 2004

V tomto roce vyvrcholilo několikaleté snažení Česká republika o vstup do Evropské unie. Naše země se stává členem tohoto nadnárodního společenství v květnu 2004. Vstupem do EU nedošlo k žádnému nepříjemnému šoku. Nenaplnily se prognózy euroskeptiků o prudkém zvýšení cen. Cenová hladina se zvedla jen mírně (míra inflace dosáhla 2,8 %), Maastrichtské kritérium bylo splněno.¹⁰ Růst cen byl výsledkem zvýšení nepřímých daní v rámci realizace reformy veřejných financí. Přistoupení se příznivě podílelo na ekonomické situaci v roce 2004. Dochází ke změně složení zahraničních investic, množí se investice do vývoje, inovací a strategických služeb. I zahraniční obchod zaznamenává příznivý vývoj, export zboží a služeb vzrostl o 24 %.

Růst ekonomiky byl tažen především investicemi. Vliv spotřebitelské poptávky, která byla dominantní v předchozím roce, klesal. Čísla potvrzují, že Česká republika je dobrým lákadlem pro investory, zejména z důvodu levné pracovní síly a jednoduchého přístupu na západní trhy. Objem investic v roce 2005 činil 114,7 mld. Kč, tedy více než dvojnásobek roku 2003. To samé nemůžeme říct o počtu nezaměstnaných, míra nezaměstnanosti se nesnížila a zůstala nadále vysoká. I v roce 2004 je vysoký schodek běžného účtu platební bilance vyrovnáván přílivem zahraničního kapitálu, tedy přebytkem finančního účtu.[66]

Státní rozpočet na rok 2004 vycházel z programového prohlášení tehdejší vlády (za předsednictví Vladimíra Špidly) ze srpna roku 2002. Státní rozpočet již obsahoval finanční vztahy k rozpočtu EU. Došlo k růstu výdajů na podporu vzdělání, výzkumu a vývoje. Skutečné příjmy dosáhly výše 769,2 mld. Kč, byly vyšší než zákonem schválené příjmy o 15,1 mld. Kč (tj. o 2,0 %). Proti roku 2003 příjmy vzrostly o 69,5 mld. Kč (o 9,9 %). Celkové výdaje dosáhly výše 862,9 mld. Kč, ty byly naopak nižší, než schválené výdaje, které už zahrnovaly úpravy v průběhu roku, o 6,9 mld. Kč (tj. o 0,8 %). Proti roku 2003 výdaje ještě vzrostly o 54,2 mld. Kč (o 6,7 %). Hospodaření státního rozpočtu skončilo schodkem ve výši 93,7 mld. Kč. Byl sice nižší než schodek, s nímž počítal upravený rozpočet, i než schodek v předcházejícím roce 2003 o 15,4 mld. Kč (o 14,1 %), ale znamenal další nárůst veřejného dluhu.[38] Tento vývoj může být přikládán uskutečňované reformě veřejných financí. Zlepšení dosáhl ukazatel vládního deficitu, který dosáhl hodnoty 83,4 mld. Kč, tj. 2,8 % HDP, což vedlo ke splnění tříprocentního maastrichtského kritéria.[24]

¹⁰ Maximálně 1,5 % nad úroveň průměru míry inflace tří zemí spojených v Evropské měnové unii s nejstabilnějším vývojem.

4.6.6 Rok 2005

Rok 2005 byl charakteristický hospodářským růstem, který byl tažen především přetrvávajícím růstem vývozu zboží a služeb. Vliv investic, spotřeby domácností a vlády byl výrazně nižší než v roce minulém. Míra nezaměstnanosti a inflace oproti roku 2004 klesla. Nižší inflace byla způsobena zejména meziročně klesajícími cenami potravin, a ve srovnání s předchozím rokem, nižším rozsahem úprav nepřímých daní v rámci reformy veřejných financí. Naopak opačně působily regulované ceny (zvýšené ceny telekomunikačních služeb, zemního plynu) a ceny pohonných hmot.[57]

Vstup do EU přinesl tuzemským výrobcům nové možnosti a pozitivně ovlivnil zmíněný export. Pozitivní vývoj v souvislosti s tímto zaznamenal deficit běžného účtu platební bilance. Hlavní podíl na tom mělo zlepšování obchodní bilance, která se v roce 2005 poprvé v historii samostatné České republiky dostala do přebytku.

Státní rozpočet byl sestaven na základě Koncepce reformy veřejných rozpočtů a střednědobého výdajového rámce na rok 2005. Skutečné příjmy byly 866,46 mld. Kč, neočekávaný hospodářský růst způsobil, že skutečné příjmy byly znatelně vyšší, než byly příjmy schválené. Tento vývoj se pozitivně podepsal i na skutečném deficitu státního rozpočtu, který byl 56,3 mld. Kč (schválený činil 83,5 mld. Kč). Ve srovnání s rokem 2004 došlo ke zlepšení o 37,3 mld. Kč.[39] Ale i přesto vládní schodek podle maastrichtských kritérií činil 3,2 %, to znamená, že došlo k překročení kritéria.[24]

4.6.7 Rok 2006

Vysokým růstem HDP je charakterizován i rok 2006. Oproti roku 2005 se ovšem změnila struktura hlavních faktorů ekonomického růstu. Zahraniční obchod, jako lídr ekonomického růstu v roce 2005, byl nahrazen silnější spotřebou domácností a celkovou domácí poptávkou. Ale i přesto se tempo růstu vývozu drží na vysoké úrovni. Schodek běžného účtu platební bilance se prohloubil, i přes příznivý vývoj obchodní bilance, a to zejména z důvodu zhoršujícího se salda bilance výnosů. Nárůst míry inflace byl z převážné většiny ovlivněn regulovanými cenami.[58]

Státní rozpočet na rok 2006 vycházel jako předešlý rok z Koncepce reformy veřejných rozpočtů a ze střednědobého výdajového rámce na rok 2006. I přes příznivý ekonomický vývoj došlo k navýšení schválené deficitu o 13,9 mld. Kč. Skutečný schodek dosáhl až na hodnotu 97,6 mld. Kč. Ve srovnání s předcházejícím rokem byl deficit vyšší o 41,2 mld. Kč. Takto špatný výsledek hospodaření byl za existence České republiky vykázan pouze v roce 2003. Ani neočekávaný nárůst příjmů (o více než 30 mld. Kč) nemohl vyrovnat ještě

markantnější navýšení výdajů (o téměř 50 mld. Kč). Výdaje činily 1020,6 mld. Kč, o 97,8 mld. Kč více než v roce 2006, meziročně tedy vzrostly o 10,6 %. Příjmy dosáhly hodnoty 923,06 mld. Kč, ty vzrostly o 6,5 %.[40] I přes znepokojivou výši deficitu státního rozpočtu, bylo splněno Maastrichtské kritérium, neboť vládní deficit byl -79,7 mld. Kč, tj. 2,4 % HDP, nebyla tedy překročena hranice 3 %.[24]

V roce 2006 byl Ministerstvem financí ve spolupráci s Českou národní bankou dokončen dokument "Vyhodnocení plnění Maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou 2006". V závěru byl doporučen odklad vstupu České republiky do Evropské měnové unie.[58]

4.6.8 Rok 2007

Česká ekonomika v roce 2007 navázala na předchozí roky pokračujícím hospodářským růstem. Na příznivém vývoji se nejvíce podílela spotřeba domácností, hrubá tvorba fixního kapitálu a v menší míře i čistý vývoz. Dobrý stav ekonomiky byl doprovázen i výrazným růstem zaměstnanosti.

Česká národní banka z důvodu obav silícího tlaku na růst cen zpřísnila měnovou politiku a navýšila úrokové sazby. Inflace se během roku postupně navyšovala. Na konci roku míra inflace přesahovala 5 %. Daný stav byl ČNB vyhodnocen jako dočasný výkyv, který byl vyvolán řadou jednorázových faktorů (celosvětovým růstem potravin, stabilizačními opatřeními vlády, změnami nepřímých daní, regulovanými cenami). Po jejich odeznění podle expertů měla inflace na přelomu let 2008 a 2009 klesnout. Jako protiinflační faktor můžeme uvést panující obavy z důsledků americké krize na trhu hypoték na české obchodní partnery.[59]

Schválený deficit státního rozpočtu se podařilo snížit z 91,3 mld. Kč na 66,39 mld. Kč. Příznivý jev je připisován hlavně hospodářskému růstu a s tím souvisejícímu zvýšení příjmů do státní pokladny. Příjmy ve schváleném rozpočtu činily 949,48 mld. Kč. Skutečné byly 1025,88 mld. Kč. Kladně hodnotit ovšem nemůžeme výdaje. Jejich skutečná hodnota převýšila plánovanou o 51,5 mld. Kč. Ve srovnání s rokem 2006 došlo ke snížení deficitu o 31 mld. Kč. I v roce 2007 bylo splněno Maastrichtské kritérium, vládní deficit dosáhl hodnoty 0,7 % HDP. [41]

V roce 2007 navrhla vláda premiéra Mirka Topolánka reformu veřejných financí. Z analýzy stavu veřejných financí jasně vyplývá nutnost reformy, zejména z důvodu stále rostoucích běžných, hlavně mandatorních výdajů, které vytvářejí deficity státního rozpočtu a v konečném důsledku vedou k soustavnému narůstání vládního dluhu.

Cíle reformy zněly následovně:

1. snížit vládní deficit a zastavit nárůst vládního dluhu;
2. zvrátit neudržitelné trendy vládních výdajů a posílit jejich efektivnost;
3. plošně snížit daňové zatížení, omezit administrativní zátěž a daňové distorze zjednodušením daňového systému;
4. reformovat důchodový systém a zdravotnictví;
5. podporovat rodiny s dětmi;
6. přistupovat sociálně citlivým způsobem k ekonomicky neaktivní populaci (důchodci, studující, zdravotně postižení);
7. dodržovat závazky vůči Evropské unii, maximálně využít prostředky z fondů Evropské unie.

Těžiště reformních kroků bylo na výdajové straně, zejména v oblasti mandatorních výdajů. Dále pak byla řešena oblast daňového zatížení a zdravotnictví (zavedení regulačních poplatků, změna systému stanovení cen léků). Reformou byly postihnuty přídavky na dítě, rodičovský příspěvek, porodné, pohřebné a další. Mnohé dávky byly zrušeny, například příspěvek na školní pomůcky, příspěvek na zvýšené životní náklady. Provedeny byly změny i v oblasti nemocenského pojištění a důchodového systému (zvýšení důchodového věku, změny v oblasti invalidních důchodů, zavedení možnosti souběhu výdělečné činnosti a části starobního důchodu).

Navrhované změny v daňové oblasti měly přinést zvýšení sazby daně z přidané hodnoty z 5 % na 9 %, uplatňování snížené sazby daně na ekologická paliva, postupné snížení sazeb daně z příjmů právnických osob, sjednocení sazby daně u příjmů fyzických osob na 15%, zrušení minimálního základu daně z příjmů fyzických osob, zavedení superhrubé mzdy.[32]

Reforma byla realizována od roku 2008 na základě přijatého zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.

4.6.9 Rok 2008

Rok 2008 je spojován se stupňováním finanční krize a následným počátkem hospodářského útlumu. Krize zasáhla zejména exportně orientované ekonomiky.

Ani česká ekonomika nebyla ušetřena. I ji zprostředkovaně zasáhla finanční a hospodářská krize. Dokladem je zpomalení ekonomického růstu. V prvních třech čtvrtletí byl zdrojem růstu zahraniční obchod. V posledním čtvrtletí ekonomika už pocítila pokles světových

ekonomik a hlavním zdrojem se staly výdaje domácností na konečnou spotřebu. Dopady krize byly pro českou ekonomiku nejviditelnější ke konci roku, kdy výrazně přispěly ke snížení inflace, hospodářskému propadu a ke zvýšení míry nezaměstnanosti. Stejně jako v roce 2007, tak i na samém počátku roku 2008 byl růst spotřebitelských cen vysoký (vlivem růstu cen potravin, energií, regulovaných cen, zavedením regulačních poplatků ve zdravotnictví a úpravami nepřímých daní), až po odeznění těchto faktorů a opětovném snížení cen na světových trzích začala inflace klesat (hlavně v posledních dvou měsících roku). [60]

Jako pozitivum roku 2008 může být vnímáno snížení schváleného deficitu z 70,8 mld. Kč na 20 mld. Kč. Ve srovnání s rokem 2007 došlo ke zmírnění schodku o 46,4 mld. Kč. (tedy o 30 %). Kladně můžeme hodnotit snížení výdajů, jak oproti schváleným (o 23,4 mld. Kč), tak loňským (8,3 mld. Kč). V případě mandatorních výdajů nedošlo v roce 2008 k tak vysokému meziročnímu růstu jako v minulých letech. Příjmy činily 1063,9 mld. Kč.[42] Vládní deficit činil 2,2 %, to znamená, že již třetím rokem po sobě bylo Maastrichtské kritérium splněno.[24]

4.7 Rok 2009

V roce 2009 již finanční a hospodářská krize naplno dopadla na reálnou ekonomiku. Došlo k výraznému propadu HDP, který v historii České republiky nebyl dosud zaznamenán. Ani restriktivní charakter měnové a fiskální politiky nedokázal zcela ztlumit následky krize. Nepříznivý vývoj ekonomiky se také promítl do zhoršené situace na trhu práce. Vývoj na trhu práce byl z hlediska příjmů domácností tlumen nárůstem sociálních dávek a jinými opatřeními, které byly součástí protikrizových rozpočtových opatření, a to i přesto, že vláda byla v uplatňování fiskální politiky omezena rostoucím zadlužením. Vzhledem k závislosti české ekonomiky na zahraniční poptávce prudce klesaly vývozy. Díky spotřebě domácností, která si udržela poměrně rychlý růst došlo k utlumení prvotního dopadu krize na českou ekonomiku. Přijetím protikrizových opatření v zahraničí, např. šrotovného se ve 2. polovině roku propad téměř zastavil, ale závažným problémem zůstává stále rostoucí míra nezaměstnanosti. Situace byla po celý rok doprovázena klesající inflací.[61]

Nepříznivý výsledek hospodaření státního rozpočtu, který skončil deficitem 192,4 mld. Kč (o 140 mld. Kč více než bylo schváleno), je především důsledkem nenaplnění příjmů ve státním rozpočtu. Byl očekáván větší výnos daní z příjmů a z pojistného na sociální zabezpečení. Schválený rozpočet počítal s příjmy v hodnotě 1114 mld. Kč, zatímco ty skutečné byly 974,6 mld. Kč. Nutno podotknout, že rozpočet byl sestavován za předpokladu růstu HDP o 4,8 %, ovšem realita byla jiná. Situace si vyžadovala i navýšení výdajů, to ovšem

oproti schválenému rozpočtu nebylo tak markantní. Schválené výdaje byly 1166,2 mld. Kč, ty skutečné 1167 mld. Kč. Pozitivem zůstává snížení podílu mandatorních výdajů na celkových výdajích.[43] Vzhledem k navýšení celkového vládního deficitu byl výrazně zvýšen veřejný dluh. Vládní deficit činil 5,8 %, to znamená, že již došlo k překročení Maastrichtského kritéria.[24]

4.8 Vliv fiskální politiky na HDP

V této kapitole se autorka zabývá vzájemnou závislostí fiskální politiky a hrubého domácího produktu. Celková agregátní poptávka, která je nahrazena hrubým domácím produktem¹¹, se skládá ze čtyř složek: spotřebních výdajů domácností, investičních výdajů firem, vládních nákupů statků a služeb a zahraniční poptávky. Je zřejmé, že analyzována bude vládní spotřeba ve vztahu k HDP. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, fiskální politika působí i na veličiny jako je nezaměstnanost, inflace a běžný účet platební bilance. Ukazatel HDP byl vybrán, protože vazba na fiskální politiku je u něj nejlépe prokazatelná. Analýze je podrobena období let 1996 až 2009, neboť dřívější data nejsou k dispozici. Pro účely práce byla použita data ve stálých cenách.

K analýze je využita statistická metoda – Pearsonův korelační koeficient.¹² Korelační koeficient nabývá hodnoty $<-1,1>$. Čím více se absolutní hodnota korelačního koeficientu blíží jedné, tím větší je lineární závislost mezi proměnnými.[20]

Vypočítaná hodnota korelačního koeficientu se rovná 0,8561. Z této hodnoty by se dala odvozovat jistá závislost mezi HDP a výší veřejných výdajů na spotřebu.

V tabulce jsou uvedeny hodnoty HDP a výdajů vlády na konečnou spotřebu v letech 1996–2009 ve stálých cenách. Z hodnot je zřejmé, že vládní výdaje činí na celkovém HDP kolem 20 % v průběhu celého období.

¹¹ Nahrazení vychází z předpokladu rovnováhy mezi produktem a agregátní poptávkou.

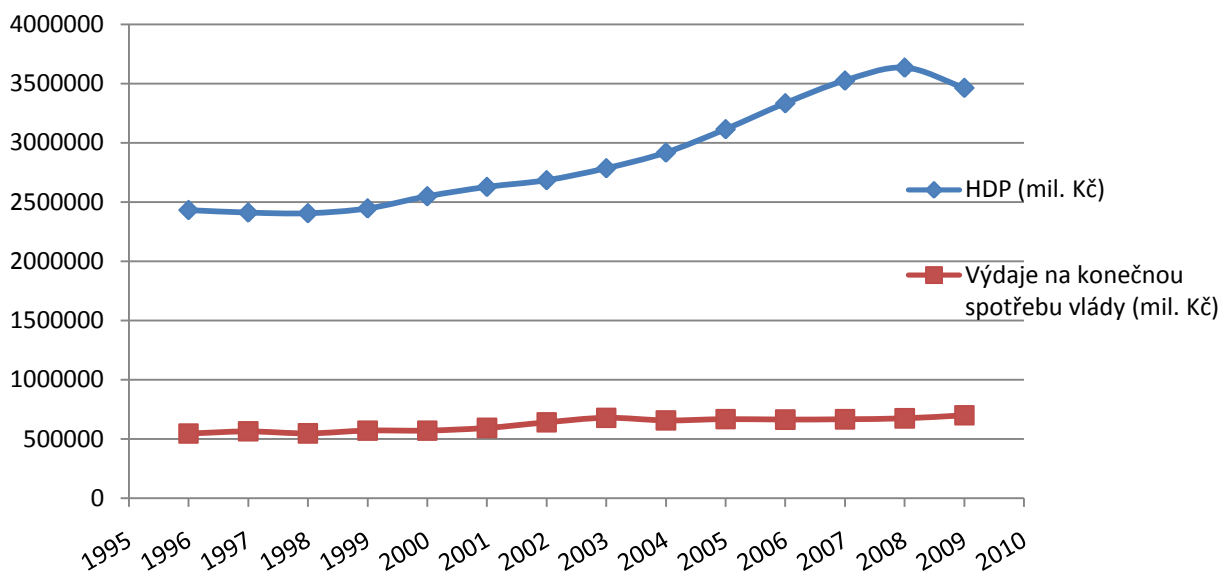
¹² Pearsonův korelační koeficient slouží k určení síly závislosti.

Tabulka 18: Vývoj HDP a výdajů vlády na konečnou spotřebu (v mil. Kč)

Rok	HDP (mil. Kč)	Výdaje na konečnou spotřebu vlády (mil. Kč)	Podíl veřejných výdajů na HDP (%)
1996	2 433 713	545 978	22,43395
1997	2 412 965	563 799	23,3654
1998	2 407 271	547 227	22,73226
1999	2 447 696	570 909	23,32434
2000	2 550 148	570 940	22,3885
2001	2 629 135	593 169	22,56137
2002	2 685 643	640 199	23,83783
2003	2 786 789	678 826	24,35872
2004	2 918 955	656 695	22,49761
2005	3 116 056	667 479	21,42064
2006	3 334 815	663 694	19,90197
2007	3 526 071	666 464	18,90104
2008	3 635 344	674 161	18,54463
2009	3 464 657	699 762	20,19715

Zdroj: [1]

Následující graf zobrazuje vývoj HDP ve srovnání s vývojem vládních výdajů na spotřebu. Z grafického znázornění je možné vyčíst, že vládní výdaje se v komparaci s HDP mění méně. Lze tedy usuzovat, že vliv spotřebních výdajů vlády na HDP je poměrně malý. Je také patrné, že podíl vládních výdajů na spotřebu na HDP pozvolna klesá.

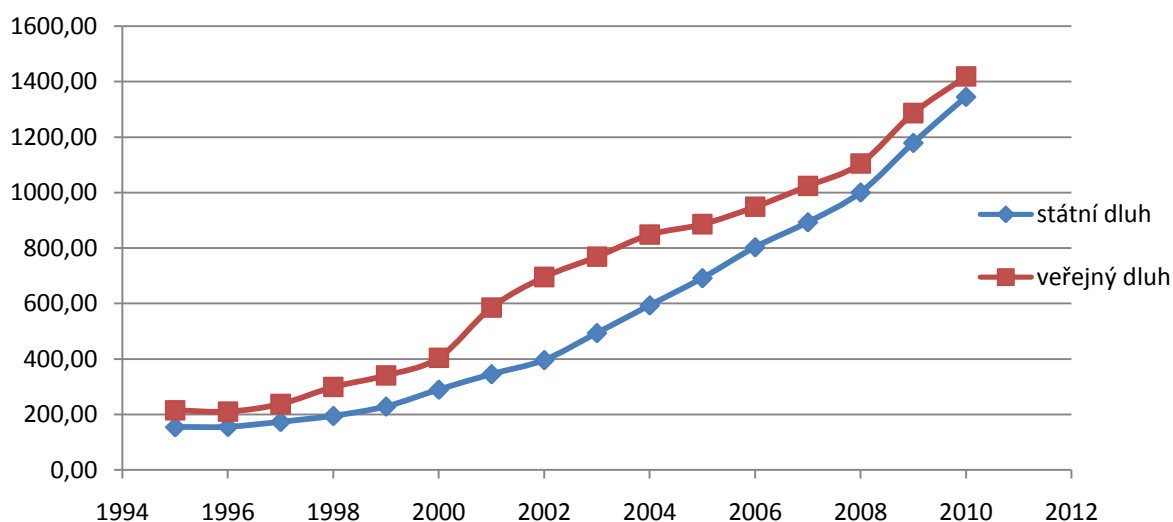
Obrázek 17: Vývoj HDP a vládních výdajů v letech 1995–2009

Zdroj: vlastní zpracování z dat [1]

5 VEŘEJNÝ DLUH V ČR

S pojmem veřejný dluh jsme se setkali již v předchozích kapitolách, ale k ucelenějšímu pohledu na něj se dostáváme až nyní. Růst veřejného dluhu není problémem pouze České republiky, ale všech zemí EU. V mezinárodním srovnání je zadluženost České republiky podprůměrná, problémem je však vysoké tempo růstu dluhu v posledních deseti letech. Míra zadluženosti celé Evropské unie (všech 27 zemí) se od roku 2000 do konce roku 2008 snížila o 0,4 % (z 61,9 % k HDP na 61,5 % k HDP). Dle Eurostatu byla nejvyšší zadluženost z členských zemí EU na konci roku 2008 v Itálii (105,8 % k HDP) a Řecku (99,8 % k HDP). V Česku byla devátá nejnižší (30,0 % k HDP). Liší se jak výše, tak vývoj veřejného dluhu v letech 2000 až 2008. Zatímco v některých zemích veřejný dluh rostl, v některých klesal. Nejvíce vzrostl v letech 2000 až 2008 veřejný dluh v Maďarsku (o 17,9 %), Portugalsku (o 15,8 %) a v Česku (o 11,5 %). [9]

Jak již bylo uvedeno, veřejný dluh označuje dluh všech prvků, které tvoří soustavu veřejných financí, zatímco státní dluh označuje dluh centrální vlády. Z uvedeného vyplývá, že státní dluh je součástí dluhu veřejného.[6] Jak je možné vyčíst z grafu, v tomto pojetí tedy objem veřejného dluhu vždy převyšuje objem dluhu státního. Vzhledem k tomu, že státní dluh tvoří převážnou část veřejného dluhu, věnuje autorka následující kapitole vývoji státního dluhu.

Obrázek 18: Vývoj státního a veřejného dluhu v letech 1993–2010 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování z dat[24]

5.1 Státní dluh ČR

ČR převzala od bývalé federace hrubý státní dluh ve výši 164 mld. Kč. (vnitřní dluh činil 91 mld. Kč a zahraniční 73 mld. Kč).[7]

Dvořák považuje za hlavní faktory růstu státního dluhu opakování rozpočtových deficitů (viz tabulka) a velký objem státem přebíraných nesplácených dluhů státních i soukromých podniků a bank. Stát byl dlouhou dobu vlastníkem nebo spoluvlastníkem mnoha podniků a bank a stal se tedy spoluodpovědným za jejich problémy a dluhy. Zadlužení těchto institucí (Konsolidační banka, Česká finanční, Česká inkasní, Konpo atd.) nebylo zahrnováno do systému veřejných financí až do roku 1998, kdy jejich existenci a objem přiznal ministr financí. Tyto dluhy byly označeny jako „skrytý státní dluh“. *"Nedůsledné oddělení nově vznikajícího soukromého a státního vlastnictví bylo bezpochyby jednou z rozhodujících chyb transformace v ČR."* [6]

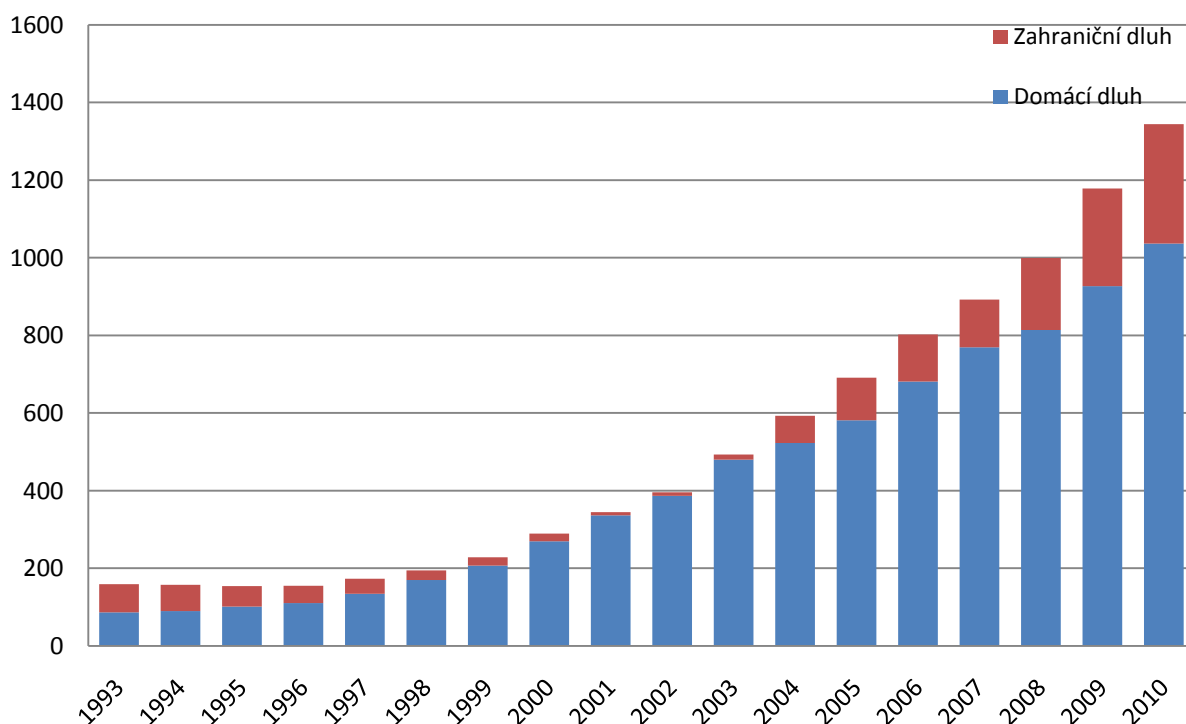
Tabulka 19: Vývoj salda státního rozpočtu od roku 1993–2009 (v mld. Kč)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Saldo st. rozpočtu	1,1	10,4	7,2	-1,6	-15,7	-29,3	-29,6	-46,1	-67,7

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
-45,7	-109,1	-93,7	-56,3	-97,6	-66,4	-19,4	-192,4

Zdroj:[24]

V následujícím grafu je zaznamenán vývoj českého státního dluhu od roku 1993 do roku 2010. Z grafu je patrné, že na začátku transformace bylo zadlužení na nízké úrovni, do roku 1996 dokonce docházelo k jeho snižování. Poté přichází obrat – státní dluh začíná růst. Zároveň se mění složení dluhu, klesá podíl zahraničního dluhu a roste dluh domácí. Z grafu je zřetelné, že tempo růstu dluhu se od roku 2000 zvyšuje. Nezanedbatelným faktem je, že státní dluh roste i v době ekonomického růstu. S přihlédnutím k nestabilní ekonomické situaci a roztržitému politickým názorů nelze jednoznačně určit, jakým směrem se bude fiskální politika ubírat.

Obrázek 19: Vývoj státního dluhu v letech 1993–2010 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování z dat ministerstva financí

5.2 Předpokládaný vývoj veřejného dluhu

Pro odhad jak by se měl veřejný dluh vyvíjet do budoucna je využita regresní analýza.

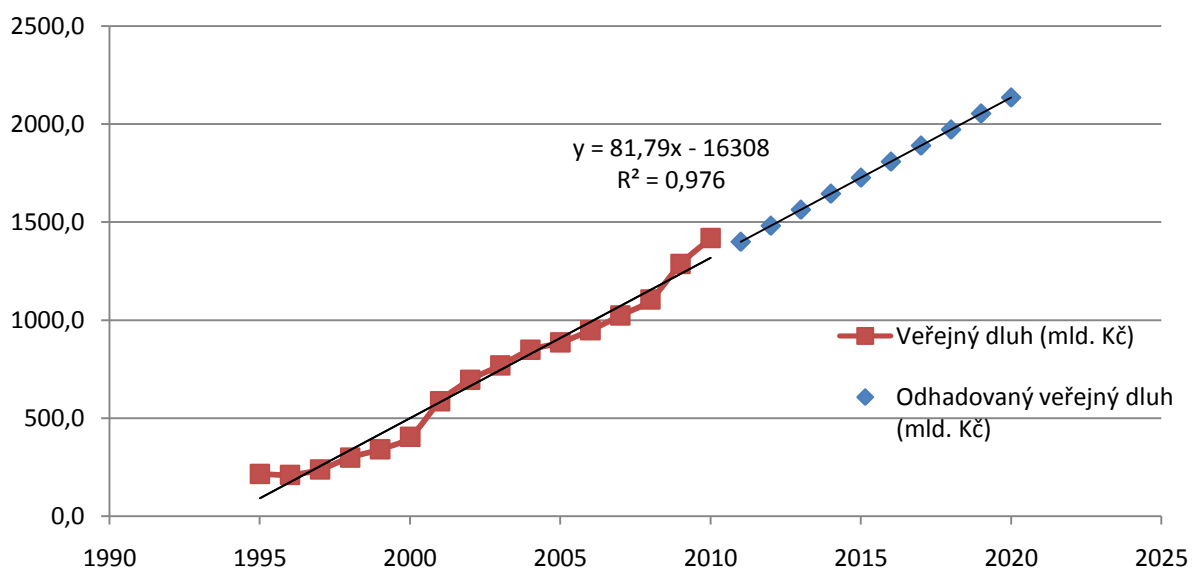
Regresní analýza se používá při zkoumání závislostí dvou a více číselných proměnných. Jejím hlavním úkolem je zjištění tvaru stochastické závislosti a parametrů regresní funkce.¹³ Podle tvaru regresní funkce rozlišujeme různé typy regresních modelů: modely lineární vzhledem k parametrům (příkladem je regresní přímka, regresní parabola, regresní hyperbola), modely nelineární, které je možné transformací upravit na lineární tvar (regresní mocnná funkce, regresní exponenciální funkce) a nelineární modely, které se nedají jednoduše transformovat na lineární tvar.

Každá z funkcí má určitý počet parametrů, přímka dva, parabola tři atd. Pro jejich odhady se používá metoda nejmenších čtverců. Pomocí regresní funkce můžeme předpovídat, jaké hodnoty nabude jedna náhodná veličina, když známe hodnotu druhé náhodné veličiny.[20] Autorka pracuje s lineární regresní funkcí tvaru $y = A + Bx$, kde závislou proměnnou y je veřejný dluh, nezávislou proměnnou x jsou roky a A , B jsou parametry, které jsou

¹³ Závislost náhodných veličin.

odhadovány metodou nejmenších čtverců. Tato funkce byla zvolena podle hodnoty indexu spolehlivosti R^2 . Ten nabývá hodnot $<0,1>$, čím je jeho hodnota blíže jedné, tím je zvolený typ funkce vhodnější.[20]

Lineární model regresní analýzy veřejného dluhu je znázorněn na následujícím grafu, z kterého je jasně patrný další růst zadlužení. První část grafu odpovídá skutečným hodnotám, vývoj od roku 2011 je odhadem autorky. Překročení hranice 2000 mld. Kč je odhadováno na rok 2019.

Obrázek 20: Odhad vývoje veřejného dluhu do roku 2020 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá problematikou fiskální politiky. První tři kapitoly jsou kompilací teoretických poznatků týkajících se fiskální politiky, státního rozpočtu a veřejného dluhu. Kapitola čtvrtá popisuje situaci panující v České republice v oblasti fiskální politiky v letech 1989–2009. Závěrečná kapitola hodnotí veřejný dluh, nalezneme v ní i prognózu jeho dalšího možného vývoje.

Cílem práce bylo analyzovat vývoj a účinnost fiskální politiky v České republice od roku 1989 do roku 2009. Dalším cílem bylo zasadit působení fiskální politiky do kontextu vývoje ekonomiky. Po celou dobu sledování vytyčených cílů bylo čerpáno z odborné literatury předních českých odborníků, zabývajících se otázkami fiskální politiky, státních deficitů, veřejného zadlužování a jiných jevů souvisejících s touto problematikou. V textu jsou zpracovány zákony a vyhlášky platné v ČR.

Základní funkce fiskální politiky jsou alokační, redistribuční a stabilizační. V praxi dochází k překrývání jednotlivých funkcí a je téměř nemožné stanovit, které výdaje z veřejných rozpočtů plní funkci alokační, redistribuční či funkci stabilizační. Vzhledem ke zmíněnému bylo pod pojmem fiskální politika zahrnuto využívání veřejných financí jako celku.

Jedním z hlavních nástrojů fiskální politiky je státní rozpočet, který prostřednictvím svých příjmů a výdajů ovlivňuje subjekty v ekonomice a makroekonomické veličiny (zejména hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflaci či platební bilanci).

Z analýzy vývoje fiskální politiky v jednotlivých letech, lze vyvodit několik závěrů.

Jak je patrné z dat, pro Českou republiku je charakteristický růst deficitů státního rozpočtu a veřejného zadlužení. Tradici vyrovnaných rozpočtů se podařilo po roce 1989 udržet jen několik prvních let (až do roku 1996). Ovšem vyrovnanost rozpočtů v prvních letech transformace je nutné brát v širších souvislostech, neboť velký objem příjmů plynul z probíhající privatizace, a také proto, že státní rozpočet nepokrýval schodky v transformačních institucích. Následná krize ovšem ukončila trend vyrovnaných rozpočtů.

Od roku 1996 až do současnosti jsou vykazovány stále prohlubující se rozpočtové deficity. Nutné je zmínit, že ke schodkům docházelo v letech ekonomického růstu. Příkladem toho je období let 2000–2008. I přes růst HDP docházelo k prohlubování deficitů. V roce 2003 došlo k růstu HDP o 3,6 %, a přesto byl vykázán dosud nejvyšší schodek za sledované období, když pomineme rok 2009, který byl zasažen celosvětovou krizí.

Hlavním problémem rostoucích deficitů je zejména rostoucí podíl mandatorních výdajů v rámci státního rozpočtu. Není pochyb o nezbytnosti těchto výdajů, ovšem nabízí se otázka, jak efektivní je jejich vynakládání. Z uvedeného vyplývá nutnost provedení reformy veřejných financí. Reforma by se neměla zaměřovat pouze na výdajovou stránku rozpočtu, ale i na příjmovou, především na daňovou, která je tolik nepopulární. Redistribuce jak výdajů, tak příjmů může do značné míry ovlivňovat sociální problémy země. Otázkou zůstává, kde leží únosná mez přerozdělování.

S prohlubováním deficitů souvisí narůstání veřejného dluhu. V mezinárodním srovnání je zadluženost České republiky podprůměrná, problémem je však vysoké tempo růstu dluhu v posledních deseti letech. V letech 2000 až 2008 vzrostl veřejný dluh v České republice o 11,5 %. Provedená predikce předpokládá růst veřejného dluhu, v roce 2019 je odhadováno překročení hranice 2000 mld. Kč.

Z kapitoly pojednávající o vlivu fiskální politiky na vývoj hrubého domácího produktu vyplynulo, že vládní výdaje na spotřebu se v komparaci s hrubým domácím produktem mění méně. A tedy, že vliv spotřebních výdajů vlády na HDP je poměrně malý. Je také patrné, že podíl vládních výdajů na HDP pozvolna klesá.

Z dat vyplývá, že ekonomická situace České republiky a její vývoj nejsou přízniví. Přes snahy vlád České republiky zadluženost i nadále roste. V několika následujících měsících a letech budeme svědky boje o záchranu veřejných financí.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] ARAD Systém časových řad. *Česká národní banka* [online]. ©2003-2009 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=7537&p_strid=CAABAB&p_lang=CS
- [2] BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. *Makroekonomie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 292 s. ISBN 978-80-7 380 -24s -5.
- [3] Česká republika od roku 1989 v číslech. *Český statistický úřad* [online]. 5.3. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0507.pdf
- [4] Česká republika v datech (1989 až 2009). *Český statistický úřad* [online]. 22.4. 2011 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/1420-11>
- [5] DORNBUSCH, Rudiger a Stanley FISCHER. *Macroeconomics*. 5. vyd. New York: McGraw-Hill, 1990, 828 s. ISBN 0-07-017787-2.
- [6] DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. H. Beck, 2008, 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- [7] DVOŘÁK, Pavel. *Vybrané problémy fiskální politiky*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997, 174 s. ISBN 80-7079-620-0.
- [8] GEJDOŠ, Vlastimil. Makroekonomický vývoj České republiky 1984 - 1994. *Centrum pro otázky životního prostředí UK* [online]. 18. 05. 2005 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: http://www.czp.cuni.cz/knihovna/undp/studie/17_Gejdos.htm
- [9] GOLA, Petr. Zadluženost zemí ve světě. *Finance.cz* [online]. 3.5.2010 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/262073-zadluzenost-zemi-ve-svete/>
- [10] HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Květa KUBÁTOVÁ. *Veřejné finance*. Praha: Eurolex Bohemia, 1999. ISBN 80-902752-1-4.
- [11] HAMERNÍKOVÁ, Bojka a Alena MAAYTOVÁ. a kol. *Veřejné finance*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 340 s. ISBN 978-80-7357-497-0.
- [12] Hlavní měnové a fiskální ukazatele ČR. *BusinessInfo.cz: oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 30.05.2011 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-menove-a-fiskalni-ukazatele-cr/1000431/49262/#pb>

- [13] HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 691 s. ISBN 978-80-7400-006-5.
- [14] HOLMAN, Robert. *Transformace české ekonomiky: V komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, 106 s. ISBN 80-902795-6-2.
- [15] Hrubý domácí produkt (HDP). *Businesscenter.cz* [online]. © 1998 - 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pojmy/p609-hruby-domaci-produkt.aspx>
- [16] IZÁK, Vratislav. *Fiskální politika*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2010, 209 s. ISBN 978-80-245-1669-1.
- [17] JAKUBEC, Ivan. *Hospodářský vývoj českých zemí v období 1848-1992*. Praha: Oeconomica, 2008, 289 s. ISBN 978-80-245-1450-5.
- [18] Klaus o 20 letech ekonomiky: Nejhorší byl pád koruny, transformace nás ochránila před krizí. *Ihned.cz* [online]. 11. 11. 2009 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/zpravodajstvi-cesko/c1-39038830-klaus-o-20-letech-ekonomiky-nejhors-i-byl-pad-koruny-transformace-nas-ochranila-pred-krizi>
- [19] KLAUS, Václav a Vladimír TOMŠÍK. *Makroekonomická fakta české transformace*. Brno: NC Publishing, 2007, 139 s. ISBN 978-80-903858-1-8.
- [20] KUBANOVÁ, Jana. *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. 3.dopl. vyd. Bratislava: Statis, 2008, 247 s. ISBN 978-80-85659-47-4.
- [21] KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4. akt. vyd. Praha: ASPI a. s., 2006, 275 s. ISBN 80-7357-205-2.
- [22] LÁCHOVÁ, Lenka. *Daňové systémy v globálním světě*. Praha: ASPI, 2007, 271 s. ISBN 978-80-7357-320-1.
- [23] MACH, Miloš. *Makroekonomie II : pro magisterské (inženýrské) studium. 1. a 2. část*. 3. vyd. Slaný: Meladrium, 2001, 367 s. ISBN 80-86175-18-9.
- [24] Makroekonomické údaje. *Český statistický úřad* [online]. © 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls)

- [25] Metodiky ESA 95, GFS 1986 a GFS 2001. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ESA_95_26520.html
- [26] MUSGRAVE, Richard a Peggy MUSGRAVE. *Public finance in theory and practice*. 5. vyd. New York: McGraw-Hill, 1989, 627 s. ISBN 0-07-044127-8.
- [27] PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. 3. vyd. Slaný: Meladrium, 2007, 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.
- [28] PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. Praha: ASPI, a.s., 2005, 555 s. ISBN 80-7357-052-1.
- [29] PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: Úvod do problematiky*. 4. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008, 580 s. ISBN 978-80-7357-358-4.
- [30] Příloha k vyhlášce č. 323/2002 Sb. - Rozpočtová skladba - (aktualizovaná 21.12.2010). *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 21.12.2010 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/stat_rozp_32273.html#D.+Konsolida%C4%8Dn%C3%AD+t%C5%99%C3%ADd%C4%9Bn%C3%AD+%28z%C3%A1znamov%C3%A9+jednotky%29
- [31] Reforma veřejných financí. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/RV.pdf>
- [32] Reforma veřejných financí. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Reforma_verejnych__financi_cr-ppt.ppt
- [33] Rozpočtový výhled 2003 – 2006: Koncepce reformy veřejných rozpočtů. Dostupné na: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/ref_verejnych_financi.html.
- [34] SLANÝ, Antonín. *Makroekonomická analýza a hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 2003, 375 s. ISBN 80-7179-738-3.
- [35] SPĚVÁČEK, Vojtěch et al. *Transformace české ekonomiky: politické, ekonomické a sociální aspekty*. Praha: Linde, 2002, 525 s. ISBN 80-86131-32-7.
- [36] Statistická ročenka České republiky 2006. *Český statistický úřad* [online]. 23.11. 2006 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/910022E6C3/\\$File/0001060101.xls](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/910022E6C3/$File/0001060101.xls)

- [37] Statistická ročenka České republiky 2010. *Český statistický úřad* [online]. 24.11. 2010 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/46002D88F4/\\$File/00011001.xls](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/46002D88F4/$File/00011001.xls)
- [38] Státní závěrečný účet za rok 2004. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html
- [39] Státní závěrečný účet za rok 2005. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html
- [40] Státní závěrečný účet za rok 2006. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html
- [41] Státní závěrečný účet za rok 2007. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html
- [42] Státní závěrečný účet za rok 2008. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html
- [43] Státní závěrečný účet za rok 2009. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html
- [44] TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Praha: C. H. Beck, 2008, 262 s. ISBN 978-80-7400-002-7.
- [45] URBAN, Jan. *Základy teorie národního hospodářství*. Praha: ASPI Publishing, 2003, 423 s. ISBN 80-86395-72-3.
- [46] VYBÍHAL, Václav. *Veřejné finance*. Hradec Králové: E.I.A. - Ekonomická a informační agentura, 1995, 218 s. ISBN 80-85490-45-5.
- [47] ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006, 210 s. ISBN 80-86730-04-2.
- [48] ŽÍDEK, Libor. *Transformace české ekonomiky: 1989 - 2004*. Praha: C. H. Beck, 2006, 304 s. ISBN 80-7179-922-X.

- [49] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 1995. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_1995.pdf
- [50] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 1996. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_1996.pdf
- [51] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 1997. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_1997.pdf
- [52] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 1998. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_1998.pdf
- [53] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 1999. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_1999.pdf
- [54] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 2000. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2000.pdf
- [55] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 2002. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2002.pdf
- [56] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 2003. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2003.pdf
- [57] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 2005. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2005.pdf
- [58] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 2006. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/download/vyrocni_zprava_2006.pdf

- [59] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 2007. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2007.pdf
- [60] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 2008. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2008.pdf
- [61] Česká národní banka, Praha: Výroční zpráva ČNB 2009. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/download/vyrocní_zprava_2009.pdf
- [62] *Ročenka HN 2000: příloha Hospodářských novin*. Praha: Economia, 2000, 304 s. ISBN 80-85378-48-5.
- [63] *Ročenka HN 2002: příloha Hospodářských novin*. Praha: Economia, 2002, 281 s. ISBN 80-85378-40-X.
- [64] *Ročenka HN 2003: příloha Hospodářských novin, 7. ročník*. Praha: Economia, 2003, 272 s. ISBN 80-85378-52-3.
- [65] *Ročenka HN 2004: 8. ročník*. Praha: Economia, 2004, 144 s. ISBN 80-85378-22-1.
- [66] *Ročenka Hospodářských novin 2005: 9. ročník*. Praha: Economia, 2005, 192 s. ISBN 80-85378-23-X.
- [67] Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Odpovědnosti třídění (kapitoly státního rozpočtu)

Příloha B: Konsolidační třídění (záznamové jednotky)

Příloha C: Hlavní rozdíly mezi ESA 95 a GFS 1986

Příloha A: Odpovědnosti třídění (kapitoly státního rozpočtu)

Kapitola 301	Kancelář prezidenta republiky
Kapitola 302	Poslanecká sněmovna Parlamentu
Kapitola 303	Senát Parlamentu
Kapitola 304	Úřad vlády České republiky
Kapitola 305	Bezpečnostní informační služba
Kapitola 306	Ministerstvo zahraničních věcí
Kapitola 307	Ministerstvo obrany
Kapitola 308	Národní bezpečnostní úřad
Kapitola 309	Kancelář veřejného ochránce práv
Kapitola 312	Ministerstvo financí
Kapitola 313	Ministerstvo práce a sociálních věcí
Kapitola 314	Ministerstvo vnitra
Kapitola 315	Ministerstvo životního prostředí
Kapitola 317	Ministerstvo pro místní rozvoj
Kapitola 321	Grantová agentura České republiky
Kapitola 322	Ministerstvo průmyslu a obchodu
Kapitola 327	Ministerstvo dopravy
Kapitola 328	Český telekomunikační úřad
Kapitola 329	Ministerstvo zemědělství
Kapitola 333	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Kapitola 334	Ministerstvo kultury
Kapitola 335	Ministerstvo zdravotnictví
Kapitola 336	Ministerstvo spravedlnosti
Kapitola 343	Úřad pro ochranu osobních údajů
Kapitola 344	Úřad průmyslového vlastnictví
Kapitola 345	Český statistický úřad
Kapitola 346	Český úřad zeměměřický a katastrální
Kapitola 348	Český báňský úřad
Kapitola 349	Energetický regulační úřad
Kapitola 353	Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
Kapitola 355	Ústav pro studium totalitních režimů
Kapitola 358	Ústavní soud
Kapitola 361	Akademie věd České republiky
Kapitola 372	Rada pro rozhlasové a televizní vysílání
Kapitola 374	Správa státních hmotných rezerv
Kapitola 375	Státní úřad pro jadernou bezpečnost
Kapitola 376	Generální inspekce bezpečnostních sborů
Kapitola 377	Technologická agentura České republiky
Kapitola 381	Nejvyšší kontrolní úřad
Kapitola 396	Státní dluh
Kapitola 397	Operace státních finančních aktiv
Kapitola 398	Všeobecná pokladní správa

Zdroj: Příloha k vyhlášce č. 323/2002 Sb. - Rozpočtová skladba - (aktualizovaná 21.12.2010).

Ministerstvo financí České republiky [online]. 21.12.2010 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/stat_rozp_32273.html#D.+Konsolida%C4%8Dn%C3%AD+t%C5%99%C3%ADd%C4%9Bn%C3%AD+%28z%C3%A1znamov%C3%A9+jednotky%29

Příloha B: Konsolidační třídění (záznamové jednotky)

Záznamová jednotka 023 - Převody uvnitř peněžního fondu	Převody především uvnitř státního rozpočtu. Použije se také zároveň s přeúčtováním investice z neinvestičních do investičních výdajů.
Záznamová jednotka 024 - Transfery přijaté z území jiného okresu	Dotace přijaté obcí od obce v jiném okrese téhož kraje.
Záznamová jednotka 025 - Splátky půjčených prostředků přijatých z území jiného okresu	Splátky půjčených prostředků přijaté obcí od obce v jiném okrese téhož kraje
Záznamová jednotka 026 - Transfery poskytnuté na území jiného okresu	Dotace poskytnuté obcí obci v jiném okrese téhož kraje.
Záznamová jednotka 027 - Půjčené prostředky poskytnuté na území jiného okresu	Návratné finanční výpomoci, půjčky a úvěry poskytnuté obcí obci v jiném okrese téhož kraje.
Záznamová jednotka 028 - Transfery přijaté z území jiného kraje	Dotace přijaté obcí nebo krajem od obce v jiném kraji nebo od jiného kraje.
Záznamová jednotka 029 - Splátky půjčených prostředků přijaté z území jiného kraje	Splátky návratných finančních výpomocí, půjček a úvěrů přijaté obcí nebo krajem od obce v jiném kraji nebo od jiného kraje.
Záznamová jednotka 035 - Transfery poskytnuté na území jiného kraje	Dotace poskytnuté obcí nebo krajem obci v jiném kraji nebo jinému kraji.
Záznamová jednotka 036 - Půjčené prostředky	Návratná finanční výpomoc, půjčka nebo úvěr poskytnuté obcí nebo krajem obci v jiném kraji nebo jinému kraji.

poskytnuté na území jiného kraje	
----------------------------------	--

Zdroj: Příloha k vyhlášce č. 323/2002 Sb. - Rozpočtová skladba - (aktualizovaná 21.12.2010).

Ministerstvo financí České republiky [online]. 21.12.2010 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/stat_rozp_32273.html#D.+Konsolida%C4%8Dn%C3%AD+t%C5%99%C3%ADd%C4%9Bn%C3%AD+%28z%C3%A1znamov%C3%A9+jednotky%29

Příloha C: Hlavní rozdíly mezi ESA 95 a GFS 1986

	GFS 1986	ESA 95
	Metodologie vládní finanční statistiky	Metodologie národních účtů
<i>Tvůrce met.</i>	Mezinárodní měnový fond	Eurostat (Statistický úřad Evropské komise)
<i>Zodpovědnost</i>	Ministerstvo financí	Český statistický úřad
<i>Použití</i>	rozpočtové dokumenty (Návrh státního rozpočtu, Státní závěrečný účet, Koncepce reformy veřejných rozpočtů)	národní účty, dokumenty a materiály předkládané orgánům Evropské unie (Fiskální notifikace deficitu a dluhu, Konvergenční programy)
<i>Vykazování dat</i>	na bázi peněžních toků	na aktuálním principu
<i>Vymezení sektoru vlády</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Státní rozpočet (s vyloučením převodů z a do rezervních fondů, včetně mimorozpočtové úhrady ztráty ČKA, operací Národního fondu a Fondu privatizace) • Mimorozpočtové fondy • Územní samosprávné celky • Dobrovolné svazky obcí • Regionální rady regionů soudržnosti • Zdravotní pojišťovny 	<ul style="list-style-type: none"> • navíc ve srovnání s GFS zahrnuje Podpůrný garanční rolnický a lesnický fond, Vinařský fond, ČKA a její dceřiné společnosti, Českou inkasní, Správu železniční a dopravní cesty, PPP centrum, veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce, Asociaci zdravotních pojišťoven, Centrum mezistátních úhrad a část příspěvkových organizací
<i>Zásadní rozdíly</i>	<i>Způsob zachycení operací týkajících se státních garancí</i> splátky jistiny a úroků garantovaných úvěrů vstupují do výdajů státního rozpočtu v roce, ve kterém jsou hrazeny a zvyšují tak deficit	<i>Způsob zachycení operací týkajících se státních garancí</i> jistiny vysoce rizikových státních záruk jsou v plné výši imputovány prostřednictvím výdajového kapitálového transferu do vládního dluhu a deficitu; v následujících letech splátky jistin garantovaných úvěrů

		umožují odpovídající výši vládního dluhu, ale nemají již vliv na deficit, do deficitu naopak vstupují splátky úroků
	Finanční leasing splátky za pronájem vstupují do výdajů státního rozpočtu v roce, kdy jsou hrazeny a zvyšují tak deficit	Finanční leasing hodnota všech splátek za pronájem je základem pro propočet jistiny úvěru, který je jednorázově prostřednictvím výdajového kapitálového transferu imputován do vládního dluhu (dále viz státní záruky)
	Odpuštění nedobytných pohledávek po odpuštění pohledávky se sníží pohledávky ve státních finančních aktivech bez vlivu na deficit	Odpuštění nedobytných pohledávek v roce odpuštění pohledávky se o tuto částku zvýší deficit v roce odpuštění pohledávky se o tuto částku zvýší deficit
Výhody	<ul style="list-style-type: none"> • poskytování dat v relativně krátkém čase od skončení sledovaného období • nižší náročnost na zdrojová data • včasnější vytváření fiskálních predikcí • přímá vazba na schvalovaný státní rozpočet a rozpočty státních fondů 	<ul style="list-style-type: none"> • podává komplexnější obraz hospodaření vládního sektoru (plynoucí mj. ze zahrnutí pohledávek a závazků) • z analytického hlediska má větší vypovídací váhu pro hodnocení fiskální politiky, např. její udržitelnosti z dlouhodobého hlediska
Nevýhody	<ul style="list-style-type: none"> • nepodává komplexní obraz o hospodaření vládního sektoru (zahrnuje pouze příjmy a výdaje) 	<ul style="list-style-type: none"> • vyšší náročnost na datové zdroje

Zdroj: Příloha č. 2 - Hlavní rozdíly mezi ESA 95 a GFS 1986. Ministerstvo financí České republiky

[online]. 5.11. 2007 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z:

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ESA_95_26524.html